

Erasmus School of Economics

Bachelorscriptie

Herwaarderen van activa ter voorkoming van verliesverdamping

Is het in overeenstemming met goed koopmansgebruik om activa te herwaarderen op de werkelijke waarde ter voorkoming van verliesverdamping?

Naam: Tim Overgaauw

Studentnummer: 319348

Begeleider: Mr. drs. M.G.H. van der Kroon

Plaats: Rotterdam

Datum: Juli 2012

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Inleiding en probleemstelling	2
1.2	Opzet van de scriptie	4
1.3	Afbakening onderwerp	5
2	Winst en verlies binnen de vennootschapsbelasting	6
2.1	Totaalwinst	6
2.2	Verliesverrekening een uitvloeisel van totaalwinst?	7
2.3	Beleid met betrekking tot verliesverrekening.....	9
2.4	Voorkomen van verliesverdamping	11
3	Is het stelselmatig waarderen van activa op werkelijke waarde in overeenstemming met goed koopmansgebruik?	14
3.1	Goed koopmansgebruik.....	14
3.1.1	Jaarwinst	14
3.1.2	Realiteitsbeginsel.....	15
3.1.3	Voorzichtigheidsbeginsel	16
3.1.4	Eenvoudbeginsel.....	17
3.1.5	Afschrijving	18
3.2	Stelselmatig waarderen op werkelijke waarde	21
3.2.1	Staan de beginselen van goed koopmansgebruik het stelselmatig waarderen van activa op werkelijke waarde in de weg?	21
3.2.2	Jurisprudentieoverzicht.....	23
3.2.3	Codificatie jurisprudentie	26
3.2.4	Notitie goed koopmansgebruik.....	27
3.3	Conclusie	29
4	Is het wijzigen van de bestendige gedragslijn aanvaardbaar indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping?	32
4.1	Bestendige gedragslijn.....	32
4.2	Stelselwijziging	34
4.3	Stelselwijziging ter voorkoming van verliesverdamping	36
4.4	Is het aanvaardbaar om een enkel activum eenmalig op te waarderen naar werkelijke waarde ter voorkoming van verliesverdamping?	40
4.5	Conclusie	42
5	Conclusie	44
6	Literatuurlijst	47

1 Inleiding

1.1 Inleiding en probleemstelling

Jaarlijks berekenen bedrijven¹ hun commerciële resultaat. Binnen deze commerciële resultaatsbepaling vormt de te betalen vennootschapsbelasting een kostenpost die het commerciële resultaat drukt. Omdat bedrijven hun commerciële resultaat over het algemeen zo hoog mogelijk willen hebben is het gewenst om zo min mogelijk vennootschapsbelasting te betalen. Binnen de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (hierna: Wet VPB) wordt de fiscale winst bepaald op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet inkomstenbelasting 2001 (hierna: Wet IB). Dit komt er kort gezegd op neer dat de totale winst van de onderneming wordt berekend over alle voordelen die gedurende de gehele levensduur van het lichaam uit de onderneming voortkomen. Aangezien op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB over de in een kalenderjaar genoten winst jaarlijks vennootschapsbelasting is verschuldigd, moet het gezamenlijke bedrag van de voordelen die uit de onderneming voortkomen worden toegerekend aan de kalenderjaren. Het op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB jaarlijks verschuldigde bedrag aan vennootschapsbelasting zal in het commerciële resultaat verwerkt worden.

In geval in enig jaar de op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB behaalde winst negatief is biedt art. 20, tweede lid, Wet VPB de mogelijkheid om dit verlies te verrekenen met belastbare winsten uit het voorgaande jaar en de negen volgende jaren. Een voorbeeld om dit te verduidelijken:

Jaar	2012	2013
Fiscaal resultaat	-100	200
Voorwaartse verliesverrekening	100	-100
2012 → 2013	0	100

Belastingplichtige BV X heeft in 2012 een verlies van 100 behaald. In 2013 heeft BV X een belastbare winst van 200. BV X kan nu op grond van art. 20, tweede lid, Wet VPB het verlies van 100 uit 2012 verrekenen met de belastbare winst uit 2013 van 200. Per saldo zal BV X in 2013 voor 100 in de heffing betrokken worden. Hij geniet in 2013 een winst van 200, maar is

¹ Met bedrijven wordt hier bedoeld lichamen die belastingplichtig zijn voor de Wet op de vennootschapsbelasting 1969

door verrekening van het verlies uit 2012 over 100 belasting verschuldigd in 2013.

Met inwerkingtreding van de ‘Wet werken aan winst’² op 1 januari 2007 zijn verliezen in het kader van de Wet VPB verrekenbaar met de belastbare winst uit het voorafgaande jaar en de negen volgende jaren³. Dit is een inperking ten opzichte van de periode tussen 1995 en 2006 waarin een verlies tot drie jaar achterwaarts en zelfs onbeperkt voorwaarts verrekend kon worden. Voor nog niet verrekende verliezen die zijn geleden in 2002 of eerder is overgangsrecht⁴ ingesteld. De reden dat dit overgangsrecht is ingesteld is dat zonder nadere maatregelen de beperking van de termijn van voorwaartse verliesverrekening tot gevolg zou hebben dat verliezen die ouder zijn dan negen jaar per 1 januari 2007 onmiddellijk zouden verdampen.⁵

Op grond van dit overgangsrecht kunnen verliezen die zijn ontstaan in 2002 of eerder nog voorwaarts verrekend worden tot en met boekjaren die aanvangen in 2011.⁶ Voor een verlies dat is geleden na 2002 gelden de nieuwe termijnen van één jaar achterwaartse verliesverrekening en negen jaar voorwaartse verliesverrekening.

Doordat verliezen niet meer onbeperkt voorwaarts verrekend kunnen worden zullen verliezen binnen de wettelijke termijn verrekend moeten worden om te voorkomen dat deze verliezen ‘verdampen’⁷ en niet meer gebruikt kunnen worden voor verrekening met latere winsten. Een verlies wordt verrekend met een belastbare winst.⁸ Om verliezen te kunnen verrekenen is het dus van belang dat er een belastbare winst is behaald. De verliezen kunnen dan ingezet worden voor verrekening met een belastbare winst. Om te voorkomen dat verliezen verdampen is het noodzakelijk dat de belastbare winst binnen de wettelijke termijn van verliesverrekening hoog genoeg is om het volledige verlies te verrekenen. In geval dat de fiscale winsten niet hoog genoeg zijn om het volledige verlies te verrekenen kan belastingplichtige middels methoden ter voorkoming van verliesverdamping pogen om zijn fiscale jaarwinst te verhogen.

In de literatuur zijn methoden beschreven die gebruikt kunnen worden om verliesverdamping

² Staatsblad 2006, nr. 631

³ Art. 20, lid 2, Wet op de vennootschapsbelasting 1969

⁴ Overgangsrecht Wet werken aan winst (Stb. 2006, nr. 631)

⁵ Horzen, F. van, *Verliesverrekening in de vennootschapsbelasting*, FED Fiscale Brochures, Deventer: Kluwer, 2010, blz. 24

⁶ Art. VIII-5 Overgangsrecht Wet op de vennootschapsbelasting 1969

⁷ Zie hoofdstuk 2.4 voor een voorbeeld van verliesverdamping

⁸ Art. 20, tweede lid, Wet op de vennootschapsbelasting 1969

te voorkomen.⁹ Een manier die onder andere door *Post* wordt genoemd is het herwaarderen van activa op werkelijke waarde. Hiermee wordt bedoeld dat een ondernemer zijn activa op de balans herwaardeert op de waarde in het economische verkeer. Op deze manier wordt er – in het geval dat er positieve stille reserves aanwezig zijn – een fiscale winst gerealiseerd die gebruikt kan worden voor verrekening met verliezen. In de literatuur¹⁰ is er veel discussie over of deze methode ter voorkoming van verliesverdamping in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.

In deze scriptie wil ik graag onderzoeken of het is toegestaan om activa te herwaarderen op werkelijke waarde om op deze wijze verliesverdamping te voorkomen. Ik zal in deze scriptie dan ook een antwoord geven op de volgende probleemstelling:

Is het in overeenstemming met goed koopmansgebruik om activa te herwaarderen op de werkelijke waarde indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping?

1.2 Opzet van de scriptie

Om de probleemstelling te beantwoorden zal in hoofdstuk twee allereerst het totaalwinstbeginsel uitgewerkt worden. Het totaalwinstbeginsel is het beginsel waar de winstbepaling in de Wet VPB op gestoeld is. Vervolgens zal de plaats van verliesverrekening binnen het totaalwinstbeginsel worden behandeld. Tot slot wordt de regeling met betrekking tot verliesverrekening binnen de Wet VPB uitgewerkt.

Hierna zal in hoofdstuk drie worden onderzocht of het stelselmatig waarderen van activa op werkelijke waarde in overeenstemming is met goed koopmansgebruik. In dit hoofdstuk zullen allereerst de beginselen van goed koopmansgebruik behandeld worden en zal het stelsel van waardering van activa op werkelijke waarde worden getoetst aan deze beginselen. Eveneens zal de mogelijkheid tot afschrijving in een dergelijk stelsel worden behandeld. Hierna zal de relevante jurisprudentie worden weergegeven. Dit hoofdstuk sluit af met een behandeling van de mening van de staatssecretaris van Financiën die zich met betrekking tot het waarderen op werkelijke waarde heeft uitgelaten in een notitie.¹¹

In hoofdstuk vier zal worden onderzocht of het wijzigen van de bestendige gedragslijn met het oog op het voorkomen van verliesverdamping fiscaal aanvaardbaar is. Om dit te toetsen

⁹ Kampschöer, G.W.J.M., *De beperking van de verliesverrekeningstermijn*, WFR 2006/785, Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145

¹⁰ Onder andere Zwemmer, J.W., *Goed koopmansgebruik en waardering op werkelijke waarde*, in: *Gedreven, eigenzinnig, creatief en honkvast* (Schonis-bundel), Kluwer Deventer 2006, blz. 345 e.v. Bont, G.J. de, *Herwaarderen op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR 1994/6091

¹¹ Notitie 'Goed koopmansgebruik', Kamerbrief n.a.v. Toezeggingen Belastingplan 2012, AFP 2012/118

zal er allereerst worden ingegaan op wat een bestendige gedragslijn precies is en wanneer het toegestaan is om een stelselwijziging door te voeren. Vervolgens zal er worden ingegaan op de vraag of het voorkomen van verliesverdamping gelijk wordt gesteld met het in de jurisprudentie ontstane begrip ‘behalen van een incidenteel fiscaal voordeel’.¹² Tot slot wordt een antwoord gegeven op de vraag of het opwaarderen van een enkel activum naar werkelijke waarde zonder stelselwijziging mogelijk is en wat de eventuele gevolgen hiervan zijn. Het onderzoek sluit in hoofdstuk vijf af met een conclusie.

1.3 Afbakening onderwerp

Deze scriptie behandelt enkel de verliesverrekening die op grond van art. 20, eerste en tweede lid Wet VPB mogelijk is. De verliesverrekening binnen de Wet IB wordt buiten beschouwing gelaten. Eveneens blijft art. 20, vierde lid Wet VPB buiten beschouwing. Wegens gebrek aan relevantie voor deze scriptie zal geen rekening worden gehouden met art. 20a Wet VPB, welke een beperking is op de verliesverrekening zoals deze geldt in art. 20 Wet VPB. Ik beperk mij in deze scriptie tot de ‘onbeperkt belastingplichtigen’ binnen de Wet VPB. Met een ‘verlies’ wordt bedoeld een door de inspecteur bij voor bezwaar vatbare beschikking vastgesteld verlies.¹³

¹² HR 14 januari 1970, nr. 16.270, BNB 1970/68

¹³ Art. 20, tweede lid, Wet op de vennootschapsbelasting 1969

2 Winst en verlies binnen de vennootschapsbelasting

In dit hoofdstuk zal de winstberekening binnen de Wet VPB behandeld worden. Allereerst zal het totaalwinstbegrip worden uitgewerkt. Dit begrip is opgenomen in art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB en geeft weer wat er tot de winst gerekend moet worden. Hierna zal worden bekeken wat de rol van verliesverrekening is binnen het totaalwinstbegrip. Vervolgens komen de termijnen van achterwaartse en voorwaartse verliesverrekening aan de orde. Het hoofdstuk eindigt met een voorbeeld waarin het belang van het voorkomen van verliesverdamping wordt weergegeven.

2.1 Totaalwinst

Subjectief belastingplichtig voor de Wet VPB zijn de lichamen genoemd in art. 2 en art. 3 Wet VPB. Voor deze lichamen wordt de winst binnen de vennootschapsbelasting bepaald op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB. In dit artikel wordt de winst gedefinieerd als het bedrag van de gezamenlijke voordelen die, onder welke naam en in welke vorm ook, worden verkregen uit een onderneming.

De definitie van een *onderneming* is niet te vinden in de wet. Dit is gedaan omdat het opnemen van het begrip in de wet ten opzichte van de jurisprudentie geen toegevoegde waarde zou hebben. In de jurisprudentie is voor dit begrip aansluiting gezocht bij de in de bedrijfseconomie gebruikelijke omschrijving dat een onderneming een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid is waarmee wordt beoogd door deelname aan het economisch verkeer winst te behalen.¹⁴

Het begrip *onderneming* is ook van belang voor de Wet VPB. Voor (onbeperkt) belastingplichtige lichamen geldt dat de gezamenlijke voordelen die worden verkregen uit een onderneming tot de winst worden gerekend.^{15,16} De totale winst wordt berekend over alle voordelen die uit de onderneming voortkomen. Stortingen en onttrekkingen worden om die reden niet meegerekend bij het berekenen van de totale winst. De totale winst is een objectieve grootte, onafhankelijk van de wil van de winstgenieter.¹⁷ In formulevorm ziet dit er als volgt uit:

¹⁴ Kamerstukken II, 1998-1999, 26 727, nr. 3, p. 93

¹⁵ Vermeulen, H., *De totale winst en jaarwinst in de VPB. Enkele basisbegrippen, Cursus Belastingrecht VPB 2.0.4.A.a:*

¹⁶ Voor beperkt belastingplichtige lichamen wordt de winst berekend over alle voordelen die uit de materiële onderneming worden verkregen, dit hoeft niet gelijk te zijn aan de gehele bestaansduur van het lichaam.

¹⁷ Kempen, M.L.M. van, *Het winstbegrip: de totale winst (art. 3.8) en de jaarwinst (art. 3.25), Cursus Belastingrecht IB 3.2.6.*

Totaalwinst = eindvermogen -/- beginvermogen -/- stortingen + onttrekkingen.

De winst over de gehele duur van de onderneming zal in beginsel in de heffing worden betrokken op het moment dat de onderneming beëindigd wordt. De wetgever heeft ervoor gekozen om het heffingsmoment niet uit te stellen tot het moment waarop de onderneming beëindigd wordt, maar om belastingheffing jaarlijks te laten plaats vinden op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB. Aangezien de in een kalenderjaar genoten winst jaarlijks wordt belast moet het gezamenlijke bedrag van tijdens de bestaansduur van de onderneming behaalde voordelen worden toegerekend aan de afzonderlijke kalenderjaren.¹⁸ Deze toerekening vindt plaats volgens art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB. De in een kalenderjaar genoten winst wordt bepaald volgens goed koopmansgebruik, met inachtneming van een bestendige gedragslijn die onafhankelijk is van de vermoedelijke uitkomst. De bestendige gedragslijn kan alleen worden gewijzigd indien goed koopmansgebruik dit rechtvaardigt.¹⁹ Goed koopmansgebruik geeft kort gezegd de regels weer waarbinnen een goed en nauwgezet koopman zijn balans kan opmaken²⁰.

De toerekening van de totale winst aan de kalenderjaren leidt tot de jaarwinst. Voor dit bedrag wordt belastingplichtige in de heffing betrokken. Om te voorkomen dat de totale winst willekeurig aan de jaren kan worden toegerekend zijn er regels opgesteld. Een uitgebreide beschouwing over jaarwinst en de daarbij behorende regels volgt in hoofdstuk 3.

Indien in enig jaar de jaarwinst negatief is, komt de vraag op of het totaalwinstbeginsel, dat stelt dat de winst wordt berekend als de gezamenlijke voordelen die tijdens de gehele levensduur worden verkregen uit een onderneming, er toe leidt dat de negatieve voordelen uit een jaar verrekenend kunnen worden met positieve voordelen uit een ander jaar. In paragraaf 2.2 zal een antwoord worden gegeven op deze vraag.

2.2 Verliesverrekening een uitvloeisel van totaalwinst?

Doordat belastingheffing jaarlijks plaatsvindt, wordt er een voorschot genomen op de totale winst. Om te bewerkstelligen dat de totaalwinst gelijk is aan de som der jaarwinsten is het van belang dat er een mogelijkheid tot verliesverrekening bestaat. Zonder verliesverrekening zou een verlies er toe lijden dat er meer in de heffing wordt betrokken dan op basis van art. 8, lid 1

¹⁸ Lubbers, A.O., Meussen, G.T.K., *Hoofdzaken winst uit onderneming*, Fiscale Studieresie nr. 32, Kluwer 2010: Deventer, blz. 83

¹⁹ Art. 3.25 Wet inkomstenbelasting 2001

²⁰ Essers, P.H.J., *De beginselen van goed koopmansgebruik*, *Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b*

Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB verschuldigd is. Om dit te verduidelijken volgt nu een voorbeeld: Onderstaande tabel geeft de jaarwinsten weer van BV X:

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3	Jaar 4	Jaar 5
Winst	200	-100	-300	200	300

De totale winst gedurende het bestaan van BV X bedraagt 300. Voor dit bedrag dient BV X op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB in de heffing betrokken te worden gedurende de gehele levensduur van het lichaam. De belastbare winst wordt jaarlijks vastgesteld op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB. Om te voorkomen dat belastingplichtige voor meer winst in de heffing wordt betrokken dan hij over de gehele levensduur van de onderneming heeft genoten is het noodzakelijk dat de verliezen uit jaar 2 en jaar 3 verrekenbaar zijn met winsten uit overige jaren.

Zonder verliesverrekening zouden de verliezen uit jaar 2 en jaar 3 niet in aanmerking genomen kunnen worden. Doordat BV X voor de in een jaar behaalde winst in de heffing wordt betrokken zal BV X in totaal over een bedrag van 700 vennootschapsbelasting verschuldigd zijn terwijl er over de gehele duur van de onderneming slechts een winst is genoten van 300.

Door het instellen van een mogelijkheid tot verliesverrekening kunnen de verliezen uit jaar 2 en jaar 3 worden verrekend met de winsten in jaar 1, jaar 4 en/of jaar 5. Per saldo zal over de totale duur van de onderneming 300 in de winst worden betrokken. Dit bedrag volgt ook uit het totaalwinstbeginsel. Dit beginsel stelt dat er niet over meer dan de daadwerkelijke behaalde winst belasting geheven dient te worden. Doordat de systematiek van de Wet VPB er toe leidt dat belastingheffing jaarlijks plaatsvindt is het van belang dat verliesverrekening mogelijk is om geen inbreuk te plegen op het totaalwinstbeginsel.

De heersende leer is dat er een verband bestaat tussen verliesverrekening en totaalwinst.²¹ Toch wordt dit verband niet door iedereen als vanzelfsprekend geacht.²² Een argument tegen een verband tussen verliesverrekening en totaalwinst is dat er in de belastingheffing aansluiting gevonden wordt bij een meer praktische benadering van winst. De wettelijke structuur van ons winstbegrip is gericht op het jaarlijks vaststellen van de winst. Vanuit deze

²¹ Post, D.R., *Verliescompensatie en totaalwinst: meer dan een mythe?*, WFR 2006/433

²² Hofstra, J., *Verrekening van positieve en negatieve inkomens en winsten in de tijd*, WFR 1979/277

benadering is er geen vanzelfsprekend verband tussen winst en verliesverrekening. Toch is men het in de literatuur²³ er in het algemeen wel over eens dat er een verband bestaat tussen totaalwinst en verliesverrekening. *Brunt*²⁴ stelt dat het vanzelfsprekend is dat verliezen in een stelsel van belastingen naar de winst door middel van verrekening onbeperkt dan wel enigermate ingeperkt in aanmerking komen om te worden verrekend. De mogelijkheid tot onbeperkte verliesverrekening wordt gezien als een logisch uitvloeisel van het totaalwinstbeginsel. *Grapperhaus*²⁵ is eveneens van mening dat er een verband bestaat tussen verliesverrekening en het totaalwinstbeginsel. Hij gebruikt hiervoor als argument dat jaarwinst slechts een voorschot is op de totale winst. Bij het einde van de onderneming dient er voor gezorgd te worden dat er niet meer voorschotten zijn betaald dan de onderneming tijdens zijn levensduur heeft behaald. Om dit te realiseren is een recht op onbeperkte verliesverrekening noodzakelijk.

In art. 20, tweede lid Wet VPB is er dan ook een mogelijkheid tot verrekening van verliezen opgenomen. Ondanks dat het totaalwinstbeginsel er toe leidt dat onbeperkte verliesverrekening mogelijk dient te zijn is er toch voor gekozen om de termijn voor verliesverrekening te beperken. De reden van deze beperking en het eerdere beleid met betrekking tot verliesverrekening zal in paragraaf 2.3 nader worden toegelicht.

2.3 **Beleid met betrekking tot verliesverrekening**

Art. 20, tweede lid Wet VPB stelt de termijn van achterwaartse verliesverrekening op één jaar en de termijn van voorwaartse verliesverrekening op negen jaar. Er wordt dus een inbreuk gemaakt op het totaalwinstbeginsel. Een schematisch overzicht²⁶ laat zien dat er al geruime tijd een recht op verliesverrekening bestond, alleen dat de termijn waarbinnen verliesverrekening kan plaatsvinden regelmatig gewijzigd is.

Periode	Achterwaartse verliesverrekening	Voorwaartse verliesverrekening	Aantal jaren van toepassing
1940-1941	0	5	2

²³ Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145, Grapperhaus, F.H.M., *In de tijd beperkte verliescompensatie is uit de tijd*, WFR 1978/ 5379 en *Onbeperkte verliescompensatie, een eis van rechtvaardigheid*, WFR 1979./5410

²⁴ Brunt, J., *Verliesverrekening, facetten van problemen rond de inkomstenbelasting*, (FED Fiscale Brochures), Deventer: Fed 1985

²⁵ Grapperhaus, F.H.M., *In de tijd beperkte verliescompensatie is uit de tijd*, WFR 1978/ 5379

²⁶ Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145

Periode	Achterwaartse verliesverrekening	Voorwaartse verliesverrekening	Aantal jaren van toepassing
1942-1950	0	2	9
1950-1952	0	4	3
1953-1973	1	6	21
1974-1983	2	8	10
1984-1994	3	8	11
1995-2006	3	Onbeperkt	12
2007-heden	1	9	n.n.b.

In de jaren '40 en '50 ontstond steeds meer discussie over het verrekenen van verliezen. In de periode tussen 1940 en 1952 is de termijn voor voorwaartse verliesverrekening drie keer gewijzigd. Sinds 1953 bestaat er een mogelijkheid tot achterwaartse verliesverrekening. Achterwaartse verliesverrekening wil zeggen dat een in enig jaar behaald verlies verrekend kan worden met een belastbare winst uit een voorgaand jaar. Op deze wijze wordt een verlies draaglijker. Een voorbeeld om dit te verduidelijken:

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Winst	100	100	-150
Achterwaartse verliesverrekening	-100	-50	+150

In jaar 3 wordt een resultaat van -150 behaald. Achterwaartse verliesverrekening zorgt er voor dat het verlies uit jaar 3 verrekend kan worden met de winsten in jaar 1 en jaar 2. De betaalde belasting over de winsten in jaar 1 en jaar 2 wordt op deze wijze (deels) terugontvangen. Hierdoor is het verlies in jaar 3 draaglijker geworden.

Behoudens de wijziging in 1942 is de termijn voor zowel achter- als voorwaartse verliesverrekening in het verleden altijd uitgebreid. In 1995 is er zelfs voor gekozen om

onbeperkte voorwaartse verliesverrekening in te stellen. Dit werd met name gedaan ter stimulering van het fiscale vestigingsklimaat.²⁷ Nederland zou met een onbeperkte termijn voor voorwaartse verliesverrekening een voorsprong hebben op omringende landen. Per 1 januari 2007 is de onbeperkte termijn voor voorwaartse verliesverrekening weer ingeperkt tot een beperkte termijn van negen jaar. Ook is de achterwaartse verliesverrekening ingeperkt van drie jaar naar één jaar. De staatssecretaris acht deze wijzigingen verdedigbaar omdat met de opbrengst van deze wijziging ruimte wordt gecreëerd voor lastenverlichtingen in de Wet ‘Werken aan winst’. Met de Wet ‘Werken aan winst’ is beoogd om een impuls te geven aan het fiscale vestigingsklimaat.²⁸ Door middel van grondslagverbreding is een tariefsverlaging in onder andere de Wet VPB mogelijk gemaakt. Een onderdeel van deze grondslagverbreding is de aanpassing van de termijn van verliesverrekening. Het inperken van de termijnen van verliesverrekening levert naar schatting jaarlijks €560 miljoen op.²⁹ Bovendien, zo geeft de staatssecretaris aan, past de beperkte termijn in een beleid dat gericht is op meer economische dynamiek.³⁰ Met een dergelijk beleid wordt bedoeld dat de nadruk niet langer komt te liggen op langdurig verlieslijdende ondernemingen maar op de winstgevende ondernemingen. Door het instellen van een beperkte termijn van verliesverrekening kan er een lastenverlichting worden gecreëerd waar de winstgevende ondernemingen van kunnen profiteren. Dit zal ten koste gaan van de langdurig verlieslijdende ondernemingen die niet langer hun verliezen onbeperkt kunnen verrekenen. Indien er een beperkte termijn van verliesverrekening is, bestaat er de mogelijkheid dat verliezen zullen verdampen. Belastingplichtigen zullen proberen om verliesverdamping te voorkomen. Het belang om verliesverdamping te voorkomen wordt nader toegelicht in paragraaf 2.4.

2.4 Voorkomen van verliesverdamping

Door het instellen van een beperkte termijn van voorwaartse verliesverrekening loopt een belastingplichtige het risico voor meer resultaat in de heffing betrokken te worden dan er gedurende de levensduur wordt behaald. Om dit te voorkomen maken belastingplichtigen vaak gebruik van methodes ter voorkoming van verliesverdamping.³¹ Het belangrijkste motief voor het gebruik van een methode ter voorkoming van verliesverdamping is het voorkomen

²⁷ Kamerstukken II 1994/95, 23 962, nr. 3, blz. 2-3.

²⁸ Kamerstukken II 2004/2005, 30 107, nr. 2 blz. 1

²⁹ Kamerstukken II 2004/2005, 30 107, nr. 2 , onderdeel 10.1

³⁰ Kamerstukken II 2004/2005, 30 107, nr. 2 , onderdeel 10.1

³¹ Voor een overzicht van methodes ter voorkoming van verliesverdamping, zie onder andere: Kampschöer, G.W.J.M, *De beperking van de verliesverrekeningstermijn*, WFR 2006/785, Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145

dat een verlies dreigt te verdampen op grond van de geldende termijn voor voorwaartse verliesverrekening, terwijl een eventuele toekomstige, nog niet gerealiseerde winst mogelijk wel belastbaar zal zijn. Het realisatiemoment ten aanzien van de (latente) winst wordt naar voren gehaald. Op deze wijze wordt voorkomen dat de aanvankelijk beoogde latere timing van een winst ertoe leidt dat per saldo meer resultaat in de belastingheffing wordt betrokken dan de belastingplichtige gedurende de levensduur van zijn onderneming geniet.³²

Een voorbeeld om het belang van het voorkomen van verliesverdamping toe te lichten:

Belastingplichtige BV X heeft over de periode 2002-2012 de volgende fiscale resultaten behaald:

Jaar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Winst	-1500	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Voorwaartse verliesverrekening		-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100

Tevens bezit BV X een pand dat voor 400 op de fiscale balans staat, terwijl de werkelijke waarde in 2011 1000 is.³³

Het verlies uit 2002 kan op grond van art. VIII Overgangsrecht Wet VPB nog worden verrekend tot en met het kalenderjaar 2011. De winsten van BV X zijn echter niet hoog genoeg om het geleden verlies uit 2002 volledig te verrekenen. Door de jaarlijkse verrekening met de behaalde winsten wordt 900 van het verlies verrekend. De overige 600 dreigt te verdampen. Door de latente winst van 600 die in het pand zit in 2011 te realiseren³⁴ wordt de winst in dat jaar verhoogd met 600. De fiscale jaarwinsten over de periode 2002-2012 zien er nu als volgt uit:

Jaar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Winst	-1500	100	100	100	100	100	100	100	100	700 ³⁵	100
Voorwaartse verliesverrekening		-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-700	

Het verlies uit 2002 is nu volledig verrekend met belastbare winsten. Indien de latente winst

³² Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145

³³ Dit is mogelijk indien belastingplichtige zijn activa waardeert op *kostprijs minus afschrijvingen*

³⁴ Dit realiseren kan op verschillende manieren, te denken valt aan een verkoop van het pand, maar ook een sale-and-leasebackconstructie. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de vraag of het ook mogelijk is om activa te herwaarderen naar (hogere) werkelijke waarde om op deze wijze winst te realiseren.

³⁵ Bedrijfsresultaat van 100 + gerealiseerde stille reserves van 600

in 2012 of later wordt gerealiseerd ontstaat de situatie dat de boekwinst behaald op het pand volledig in de heffing wordt betrokken. Er is dan geen mogelijkheid om de belastbare (boek)winst te verrekenen met het in 2002 geleden verlies. Het moment waarop de stille reserve wordt gerealiseerd is dus van belang indien er verrekenbare verliezen in de onderneming aanwezig zijn.

Een methode om stille reserves te realiseren is door activa te herwaarderen op werkelijke waarde. In hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de vraag of het stelselmatig waarderen van activa op werkelijke waarde in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.

3 Is het stelselmatig waarden van activa op werkelijke waarde in overeenstemming met goed koopmansgebruik?

3.1 Goed koopmansgebruik

Om een antwoord te geven op de vraag of het in overeenstemming is met goed koopmansgebruik om de activa stelselmatig te waarden op werkelijke waarde, zal allereerst het begrip *goed koopmansgebruik*, dat van belang is bij het bepalen van de fiscale jaarwinst, worden uitgewerkt.. Vervolgens zal achtereenvolgens het realiteitsbeginsel, het voorzichtigheidsbeginsel en het eenvoudbeginsel worden toegelicht. Ook komt de rol die afschrijvingen (kunnen) spelen aan de orde.

3.1.1 Jaarwinst

De jaarwinst wordt vastgesteld op grond van art.8 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB. Dit artikel luidt als volgt:

De in een kalenderjaar genoten winst wordt bepaald volgens goed koopmansgebruik, met inachtneming van een bestendige gedragslijn die onafhankelijk is van de vermoedelijke uitkomst. De bestendige gedragslijn kan alleen worden gewijzigd indien goed koopmansgebruik dit rechtvaardigt.

Uit dit artikel kan worden afgeleid dat bij het bepalen van de jaarwinst er drie begrippen van belang zijn. Allereerst het begrip *goed koopmansgebruik*, dit begrip zal hierna worden uitgewerkt. Ten tweede dient de jaarwinst bepaald te worden volgens een *bestendige gedragslijn*, dit begrip wordt uitgewerkt in paragraaf 4.1. Ten derde kan de bestendige gedragslijn alleen worden gewijzigd indien goed koopmansgebruik dit rechtvaardigt. De regels met betrekking tot deze *stelselwijziging* worden nader uitgewerkt in paragraaf 4.2. Het begrip goed koopmansgebruik stamt uit de Wet op de inkomstenbelasting 1914, waar het werd gebruikt bij het bepalen van de hoogte van de fiscaal toelaatbare afschrijvingen. Het gebruik van het begrip goed koopmansgebruik bij het bepalen van de jaarwinst werd voor het eerst opgenomen in de Wet Belastingherziening 1950 en is nu nog steeds van toepassing. Uit de parlementaire geschiedenis van deze wet kan worden afgeleid dat de wetgever met dit begrip tot uitdrukking heeft willen brengen dat als norm moet worden aangelegd de wijze die een goede en nauwgezette koopman toepast bij het opmaken van zijn balans.³⁶

In de Memorie van Toelichting van de ‘Belastingherziening 2001’³⁷ wordt het volgende over goed koopmansgebruik vermeld:

³⁶ Essers, P.H.J., *De beginselen van goed koopmansgebruik, Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b*

³⁷ Memorie van Toelichting, Kamerstukken II 1998/99, 26 727, nr. 3, p. 106–107

Met de invoering van het begrip goed koopmansgebruik is destijds beoogd het jaarwinstbegrip niet vast te leggen maar ruimte te bieden voor nadere maatschappelijke ontwikkelingen. Bij de invulling van het goed koopmansgebruik is een belangrijke taak weggelegd voor de belastingrechter.

Het begrip goed koopmansgebruik heeft in de rechtspraak van de Hoge Raad gestalte gekregen. Uit de rechtspraak van de Hoge Raad kan een drietal hoofdbeginselen worden afgeleid die ten grondslag liggen aan goed koopmansgebruik.³⁸ Deze zijn:

- realiteitsbeginsel
- voorzichtigheidsbeginsel
- eenvoudbeginsel

De gekozen bestendige gedragslijn zal in overeenstemming zijn met goed koopmansgebruik indien de gedragslijn voldoet aan de drie beginselen. Afhankelijk van de situatie bepaalt de Hoge Raad aan welk beginsel de voorrang wordt verleend.³⁹

Bij het bepalen van de jaarwinst speelt ook de hoogte van de afschrijvingen een rol. Afschrijving is fiscaalrechtelijk 'kostenverdeling'.⁴⁰ Het biedt de mogelijkheid om de waardevermindering van bedrijfsmiddelen die worden gewaardeerd op kostprijs minus afschrijving in de fiscale winst tot uitdrukking te laten komen. In paragraaf 3.1.5 zal hier meer aandacht aan worden besteed en zal eveneens de rol van afschrijving binnen een waarderingstelsel op werkelijke waarde worden bekeken. Hierna zullen de drie beginselen van goed koopmansgebruik uitgewerkt worden.

3.1.2 Realiteitsbeginsel

Een van de drie beginselen van goed koopmansgebruik is het *realiteitsbeginsel*. Dit houdt in dat de belastingplichtige zijn fiscale jaarwinst met realiteitszin vast dient te stellen. De hoofdregel van het realiteitsbeginsel is dat de baten en lasten in een jaar worden toegerekend die op dat desbetreffende jaar betrekking hebben.⁴¹ Het realiteitsbeginsel wordt in de literatuur⁴² opgesplitst in twee deelbeginselen: het veroorzakingsbeginsel en het matchingsbeginsel.

Het veroorzakingsbeginsel (of realisatiebeginsel) draagt er aan bij dat de winst die in een jaar

³⁸ Essers, P.H.J., *De beginselen van goed koopmansgebruik, Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b*

³⁹ Essers, P.H.J., *De beginselen van goed koopmansgebruik, Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b*

⁴⁰ Essers, P.H.J., *Afschrijving op bedrijfsmiddelen, Cursus Belastingrecht IB 3.2.22.A.a*

⁴¹ Dam, H.J. van, Commentaar NDFR art. 3.25 IB Wet 2001 Jaarwinst

⁴² Essers, P.H.J., *Het realiteitsbeginsel, Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b2*

wordt gerealiseerd ook dat jaar in het fiscale resultaat tot uitdrukking komt.⁴³ Lasten die in een bepaald jaar zijn ontstaan mogen op basis van het veroorzakingsbeginsel alleen ten laste van het fiscale resultaat worden geboekt in het jaar waarin de lasten veroorzaakt zijn.⁴⁴

De ratio achter dit beginsel is met name om te voorkomen dat de belastingplichtige een willekeurige winstbepaling kan hanteren. Indien hij vrijelijk zijn winsten en verliezen kan toerekenen aan jaren zal hij deze toerekenen aan jaren waarin hem dit het meeste fiscale voordeel oplevert.

Het matchingsbeginsel rekent lasten die direct toerekenbaar zijn aan bepaalde opbrengsten toe aan het jaar waarin de toerekenbare opbrengsten worden gerealiseerd. Op basis van het matchingsbeginsel dienen kosten van bijvoorbeeld een bedrijfsmiddel⁴⁵ niet in het jaar van aanschaf ten laste van de winst gebracht te worden, maar te worden geactiveerd en jaarlijks via afschrijving ten laste van het resultaat te komen.

3.1.3 Voorzichtigheidsbeginsel

Het element voorzichtigheid brengt mee, dat verliezen mogen worden afgetrokken ook al zijn ze nog niet gerealiseerd en winsten pas behoeven te worden verantwoord, nadat deze werkelijk zijn behaald.⁴⁶

Dit beginsel komt voort uit de gedachte dat men zich niet rijker hoeft te rekenen dan dat hij is. *HR 17 januari 1990*⁴⁷ is een arrest waarin het voorzichtigheidsbeginsel met betrekking tot het realiseren van winsten nadrukkelijk tot uiting komt. Hierin sprak de Hoge Raad zich als volgt uit: *Indien een ondernemer in enig jaar recht heeft verkregen op een vergoeding wegens door hem in het kader van zijn onderneming gedane leveranties, eist goed koopmansgebruik dat hij te dier zake een actiefpost opneemt in zijn balans bij het einde van het jaar. Deze eis kan echter niet worden gesteld indien aan dat recht onzekerheden zijn verbonden van zodanige aard, dat activering in strijd zou komen met de voorzichtigheid die aan de winstbepaling volgens goed koopmansgebruik inherent is.*

In dit arrest komt naar voren dat zodra er enige onzekerheid bestaat over een vergoeding, het niet in overeenstemming is met het voorzichtigheidsbeginsel om op dat moment al winst te nemen. Ten aanzien van winsten kan aldus gesteld worden dat het voorzichtigheidsbeginsel

⁴³ HR 7 juni 1961, nr. 14 564, BNB 1961/314

⁴⁴ HR 8 april 1953, nr. 11 257, BNB 1953/146

⁴⁵ Een bedrijfsmiddel van meer dan geringe waarde. Bedrijfsmiddelen van geringe waarde mogen direct ten laste van de winst worden gebracht op grond van art. 3.30, lid 4, Wet IB.

⁴⁶ Essers, P.H.J., *Het voorzichtigheidsbeginsel, Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b3*

⁴⁷ HR 17 januari 1990, nr. 24 948, BNB 1990/75

het realiteitsbeginsel versterkt.⁴⁸ Vanwege het feit dat het voorzichtigheidsbeginsel er toe leidt dat verwachte verliezen direct ten laste van de winst gebracht kunnen worden, kan gesteld worden dat ten aanzien van verliezen het voorzichtigheidsbeginsel het realiteitsbeginsel doorbreekt.⁴⁹

Vaak is het de belastingplichtige er aan gelegen om de winst zo laag mogelijk te houden in een jaar. Om dit te bewerkstelligen zal hij zich zo voorzichtig mogelijk opstellen. De grens van de voorzichtigheid wordt bepaald door de realiteit. Dit wordt ook wel de ‘ondergrens binnen goed koopmansgebruik’ genoemd.⁵⁰

De meeste jurisprudentie over goed koopmansgebruik gaat dan ook over de vraag op welke wijze de in een kalenderjaar genoten winst nog binnen de grenzen van goed koopmansgebruik zo laag mogelijk kan worden gehouden.

3.1.4 Eenvoudbeginsel

Het element eenvoud in goed koopmansgebruik wil zeggen dat het systeem praktisch hanteerbaar en controleerbaar moet zijn.⁵¹ De winstberekening hoeft niet lastiger te zijn dan noodzakelijk is. Met name kleine ondernemingen kunnen op basis van het eenvoudbeginsel een dergelijk eenvoudig waarderingssysteem hanteren.

Het eenvoudbeginsel brengt voorts met zich mee dat de aan de wijze van winstbepaling te stellen eisen aan de omvang van de onderneming moet worden aangepast.⁵²

Het eenvoudbeginsel werd in het verleden vooral gebruikt als verzachting van het realiteits- en voorzichtigheidsbeginsel.⁵³ Bepaalde groepen ondernemers konden zich beroepen op het eenvoudbeginsel in het geval dat geacht werd dat er een onredelijk hoge administratieve lastendruk moest worden gedragen om er voor te zorgen dat alle voor de realiteit en voorzichtigheid verlangde gegevens beschikbaar waren. Zie bijvoorbeeld HR 23 maart 1955⁵⁴, waarin werd overwogen dat goed koopmansgebruik de ondernemer vrijlaat om al dan

⁴⁸ Heithuis, E.J.W., KavelaarsP. en Schuver, B.F., *Inkomstenbelasting*, FED Fiscale Studieserie, FED Deventer 2009, p. 139

⁴⁹ Essers, P.H.J., *Het voorzichtigheidsbeginsel*, *Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b3*

⁵⁰ Zwemmer, J.W., *Goed koopmansgebruik en waardering op werkelijke waarde*, in: *Gedreven, eigenzinnig, creatief en honkvast (Schonis-bundel)*, Kluwer Deventer 2006, blz. 345 e.v.

⁵¹ Essers, P.H.J., *Het eenvoudsbeginel*, *Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b3*

⁵² Brüll, D., Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C. *Goed koopmansgebruik*, Fed Fiscale Brochures, Fed Deventer, zevende druk 2008, blz. 22

⁵³ Russo, R., *De betekenis van het eenvoudselement in goed koopmansgebruik*, WFR 2011/616

⁵⁴ HR 23 maart 1955, BNB 1955/177

niet het afschrijvingspercentage aan de werkelijkheid aan te passen.⁵⁵

Niet alleen belastingplichtigen bestrijden de hanteerbaarheid van een systeem op grond van het eenvoudbeginsel. Dit wordt ook door de Belastingdienst gedaan. De vraag wordt dan gesteld of de praktische hanteerbaarheid van een systeem van winstberekening wel voldoet aan het eenvoudbeginsel.⁵⁶ Hier wordt dan voor *hanteerbaarheid* gelezen *controleerbaarheid*.⁵⁷ De vraag die dan op komt is of een systeem van waardering wel controleerbaar is voor de Belastingdienst. Dit is onder meer naar voren gekomen in een uitspraak van de Raad van beroep Amsterdam⁵⁸. Hier werd een door de belastingplichtige gekozen stelsel van ijzeren voorraadwaardering met behulp van indexcijfers geweigerd omdat dit stelsel ‘onoverkomelijke moeilijkheden oplevert bij de heffingspraktijk: dat toch jaarlijks uitvoerig zal moeten worden gecontroleerd.’ De Hoge Raad wees het stelsel op andere gronden af, maar kende wel gewicht toe aan het argument van de Raad van beroep Amsterdam.⁵⁹

Recent werd in HR 28 januari 2011⁶⁰ overwogen dat geen voorziening gevormd mocht worden voor een seniorenverlofregeling op grond van het eenvoudbeginsel. Belastingplichtige wenste een voorziening te treffen voor een speciale seniorenverlofregeling. De Hoge Raad overwoog dat het uitvoeren van de berekeningen om te komen tot een juiste vaststelling van de hoogte van de voorziening zoveel uitvoeringsproblemen met zich brengt dat het eenvoudbeginsel zich tegen de voorziening verzet.

De drie hoofdbeginselen van goed koopmansgebruik zijn nu nader aan de orde geweest. In paragraaf 3.2.1 zal getoetst worden of het stelselmatig waarderen van activa op werkelijke waarde mogelijk is op grond van deze beginselen.

3.1.5 Afschrijving

Afschrijving brengt de vermindering van de gebruikswaarde van het vaste kapitaal (duurzame productiemiddelen) wegens gebruik in het bedrijf tot uitdrukking. De waardevermindering

⁵⁵ Voor een uitgebreid overzicht van jurisprudentie waarin belastingplichtige een beroep doet op het eenvoudbeginsel zie o.a. Brüll, D, Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C., *Goed koopmansgebruik*, Fed Fiscale Brochures, Fed Deventer, zevende druk 2008, blz. 52

⁵⁶ Brüll, D, Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C., *Goed koopmansgebruik*, Fed Fiscale Brochures, Fed Deventer, zevende druk 2008, blz. 52

⁵⁷ Brüll, D, Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C., *Goed koopmansgebruik*, Fed Fiscale Brochures, Fed Deventer, zevende druk 2008, blz. 52

⁵⁸ Raad van beroep Amsterdam 27 februari 1956, weergegeven in BNB 1957/1

⁵⁹ Brüll, D, Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C., *Goed koopmansgebruik*, Fed Fiscale Brochures, Fed Deventer, zevende druk 2008, blz. 53

⁶⁰ HR 28 januari 2011, BNB 2011/85

komt tot stand door slijtage.⁶¹ De afschrijving wordt berekend over het verschil tussen de historische kostprijs en de residuwaarde. Belastingplichtige is in beginsel vrij om een afschrijvingsmethode te kiezen. Deze moet wel in overeenstemming zijn met goed koopmansgebruik.⁶² Als gebruikelijke en toelaatbare gedragslijnen met betrekking tot systematische afschrijvingen worden onder andere aangemerkt⁶³:

- Lineaire afschrijving
- Degressieve afschrijving
- Afschrijving naar afnemend percentage
- Afschrijving naar intensiteit

Een voorbeeld waarin lineaire afschrijving wordt toegepast:

Belastingplichtige koopt een bedrijfsmiddel voor €100.000 euro. Hij verwacht dit bedrijfsmiddel 10 jaar te gebruiken voor het drijven van zijn onderneming. De residuwaarde na deze 10 jaar bedraagt €20.000. De gebruikswaarde van het bedrijfsmiddel daalt dus met €80.000 in 10 jaar. In een stelsel van lineaire afschrijving over 10 jaar betekent dit dat er jaarlijks een verlies van €8.000⁶⁴ ten laste van de fiscale winst gebracht mag worden. Dit mag, zo lang de residuwaarde op €20.000 geschat blijft, ieder jaar ten laste van de winst worden gebracht.

In art. 3.30 Wet IB zijn er wettelijke regels opgenomen met betrekking tot de afschrijving op bedrijfsmiddelen, deze wettelijke regels zijn ook van toepassing in de Wet VPB op grond van de schakelbepaling van art. 8, lid 1 Wet VPB. De tekst van art. 3.30, eerste lid Wet IB geeft aan dat de afschrijving op bedrijfsmiddelen jaarlijks wordt gesteld op het gedeelte van de nog niet afgeschreven aanschaffings- of voortbrengingskosten dat aan het kalenderjaar kan worden toegerekend. Hieruit kan worden afgeleid dat voor de bepaling van de fiscale afschrijvingen de historische kostprijs als uitgangspunt wordt genomen.⁶⁵

De systematische afschrijvingen brengen jaarlijks een fictief deel van de slijtage tot uitdrukking. De hoogte van de afschrijving hoeft niet gelijk te zijn aan de werkelijke slijtage van het bedrijfsmiddel, maar is slechts een benadering van de slijtage. Dit geeft naar mijn

⁶¹ Fiscale Encyclopedie De Vakstudie Inkomstenbelasting, Aantekening 4.1 Afschrijving in het algemeen bij: Wet inkomstenbelasting 2001, Artikel 3.30

⁶² Stevens, L.G.M., *Elementair Belastingrecht*, Deventer: Kluwer, 2009, blz. 196

⁶³ Voor specifieke werking van deze afschrijvingsmethodes verwijs ik naar Stevens, L.G.M., *Elementair Belastingrecht*, Deventer: Kluwer, 2009, blz. 196

⁶⁴ $(€80.000/€10.000)=€8000$

⁶⁵ Essers, P.H.J., *Elementen van de afschrijving*, *Cursus Belastingrecht IB 3.2.22.A.dI*

mening geen erg realistisch beeld van de waarde van het bedrijfsmiddel.

Bij het waarden op werkelijke waarde is er naar mijn mening ook ruimte voor afschrijvingen. In tegenstelling tot bij systematische afschrijvingen, vindt er bij een waarderingsstelsel op werkelijke waarde jaarlijks een herwaardering plaats. De mogelijke slijtage van het bedrijfsmiddel komt dan tot uitdrukking in een afwaardering van het bedrijfsmiddel. Door de waardemutatie van een bedrijfsmiddel jaarlijks middels een herwaardering tot uitdrukking te laten komen ontstaat er naar mijn mening een realistischer beeld van de waarde van het bedrijfsmiddel dan indien er jaarlijks een fictief bedrag aan afschrijving tot uitdrukking wordt gebracht.

In B 5866⁶⁶ werd door de Hoge Raad overwogen dat een stelsel waarin wordt gewaardeerd op werkelijke waarde geen ruimte laat voor afschrijvingen. Ik ben van mening dat er wel ruimte is voor afschrijvingen in een stelsel waarin wordt gewaardeerd op werkelijke waarde, deze afschrijvingen vinden in een dergelijk stelsel in het algemeen zelfs meer aansluiting bij de realiteit dan een systematisch afschrijvingsstelsel, aangezien bij waardering op werkelijke waarde de slijtage tot uitdrukking komt door middel van een herwaardering.

De drie beginselen van goed koopmansgebruik en de rol van afschrijvingen binnen de Wet VPB zijn zojuist behandeld. Hierna zal in paragraaf 3.2.1 worden onderzocht of de drie beginselen van goed koopmansgebruik het stelselmatig waarden van activa op werkelijke waarde in de weg staan.

⁶⁶ HR 9 mei 1935, B 5866

3.2 **Stelselmatig waarderen op werkelijke waarde**

In dit deel van hoofdstuk 3 wordt allereerst aan de hand van de beginselen die aan goed koopmansgebruik ten grondslag liggen getoetst of het stelselmatig waarderen van activa op werkelijke waarde in overeenstemming is met goed koopmansgebruik. Vervolgens zal de relevante jurisprudentie worden weergegeven. Tot slot zal worden ingegaan op de mening van de staatssecretaris die zich in de notitie *Goed koopmansgebruik*⁶⁷ heeft uitgesproken met betrekking tot waardering op werkelijke waarde.

3.2.1 **Staan de beginselen van goed koopmansgebruik het stelselmatig waarderen van activa op werkelijke waarde in de weg?**

Bij het waarderen van activa op werkelijke waarde ontstaat er een botsing tussen het voorzichtigheidsbeginsel en het realiteitsbeginsel. Enerzijds mag er op grond van het voorzichtigheidsbeginsel pas winst worden genomen zodra deze is gerealiseerd, anderzijds dient de winst op grond van het realiteitsbeginsel toegerekend te worden aan het jaar waarin deze is ontstaan. De vraag die dan opkomt is of het realiteitsbeginsel prevaleert boven het voorzichtigheidsbeginsel. Op deze vraag is onder andere ingegaan door *Bruins Slot*⁶⁸. Ik deel de mening van *Bruins Slot* dat de andere beginselen van goed koopmansgebruik ondergeschikt zijn aan het realiteitsbeginsel. Dit lijkt ook logisch, aangezien een stelsel dat niet leidt tot een realistische uitkomst, in mijn ogen geen goed stelsel kan zijn. *Essers*⁶⁹ is van mening dat het voorzichtigheidsbeginsel er toe leidt dat een ondernemer zich voorzichtig mag opstellen in die zin dat hij verliezen onder bepaalde voorwaarden al mag nemen voordat deze zijn gerealiseerd. Winstneming mag een ondernemer in de regel niet langer uitstellen dan tot het moment van realisatie. Dat neemt echter niet weg dat hij er wel voor mag kiezen zich minder voorzichtig op te stellen door bijvoorbeeld al eerder dan het moment van realisatie winsten te nemen, mits die winstneming maar in overeenstemming is met het realiteitsbeginsel.⁷⁰

Naar mijn mening kan een ondernemer in het algemeen zelf besluiten hoe voorzichtig hij wil zijn, zolang hij door deze keuze maar niet in strijd handelt met het realiteitsbeginsel.

⁶⁷ Kamerbrief n.a.v. Toezeggingen Belastingplan 2012, AFP 2012/118

⁶⁸ Bruins Slot, W., *Herwaardering ter voorkoming van verliesverdamping*, NTFR 2011/2711

⁶⁹ Handelingen I 2009 – 2010, nr. 14 – blz. 489-490

⁷⁰ Handelingen I 2009 – 2010, nr. 14 – blz. 489-490

Door onder meer de staatssecretaris⁷¹ wordt gesteld dat het waarden op werkelijke waarde strijdig is met het eenvoudbeginsel en de controleerbaarheid hiervan, omdat er met een dergelijk stelsel een jaarlijkse taxatie is vereist. Hier kan ik mij slechts gedeeltelijk in vinden. Voor bijvoorbeeld onroerende zaken wordt jaarlijks een WOZ-waarde bepaald. De waarde van onroerende zaken wordt – behoudens uitzonderingen⁷² – bepaald op de waarde in vrije en onbezwaarde staat.⁷³ De waardepeildatum ligt echter wel één jaar voor het begin van het kalenderjaar waarvoor de waarde wordt vastgesteld.⁷⁴ Deze waarde sluit dus niet geheel aan bij de werkelijke waarde van het kalenderjaar. Desondanks denk ik dat de WOZ-waarde een goede schatting vormt van de waarde van de onroerende zaak. Indien er geen significante wijzigingen hebben plaatsgevonden in de onroerende zaak ten opzichte van het vorige jaar kan de belastingplichtige naar mijn mening de WOZ-waarde gebruiken voor de waardering van de onroerende zaken. Zo hoeft er geen taxatie te volgen en is er mijns inziens ook geen reden om het waarden van onroerende zaken op werkelijke waarde niet toe te laten op grond van het eenvoudbeginsel.

Ook met betrekking tot een ander soort activa, de voorraden, staat naar mijn mening het eenvoudbeginsel een jaarlijkse taxatie niet in de weg. Omdat voorraden goederen zijn die ter bewerking, verwerking of verkoop en derhalve voor de omzet zijn bestemd⁷⁵ zal de waarde in het economisch verkeer (ongeveer) bekend zijn. Een jaarlijkse taxatie zal dan (relatief) eenvoudig uit te voeren zijn.

In het algemeen kunnen ook bedrijfsmiddelen betrekkelijk eenvoudig getaxeerd worden. Te denken valt aan een marktonderzoek met soortgelijke bedrijfsmiddelen, hierdoor kan (ongeveer) de waarde in het economische verkeer van de bedrijfsmiddelen bepaald worden. Het is uiteindelijk wel afhankelijk van de betreffende activa en er zal per geval beoordeeld moeten worden.

Met betrekking tot goodwill ben ik van mening dat het jaarlijks laten taxeren van de hoogte van de goodwill in strijd is met het eenvoudbeginsel. Een dergelijke taxatie is niet eenvoudig om zelf uit te voeren en zal gepaard gaan met aanmerkelijke uitvoeringskosten.

Voor deelnemingen is het jaarlijks taxeren van de meeste deelnemingen naar mijn mening eveneens in strijd met het eenvoudbeginsel. Bij het taxeren van een deelneming dient onder andere de goodwill van de onderneming van die deelneming te worden gewaardeerd die in het

⁷¹ Bijvoorbeeld door de staatssecretaris in Kamerbrief n.a.v. Toezeggingen Belastingplan 2012, AFP 2012/118

⁷² Art. 17, derde lid, Wet waardering onroerende zaken

⁷³ Art. 17, tweede lid, Wet waardering onroerende zaken

⁷⁴ Art. 18, tweede lid, Wet waardering onroerende zaken

⁷⁵ Essers, P.H.J., *Bedrijfsmiddel of voorraad, Cursus Belastingrecht IB 3.2.18.E.c1*

jaar is ontstaan. Evenals bij de waardering van goodwill is de jaarlijkse taxatie van de deelneming naar mijn mening niet eenvoudig uit te voeren. Bovendien is het ook mogelijk dat deze deelneming zelf ook nog deelnemingen houdt. Die deelnemingen dienen op hun beurt ook gewaardeerd te worden. Deze waardering brengt dan weer extra uitvoeringskosten met zich mee. Het is mijns inziens wel afhankelijk van het soort deelneming, zo laten beurs aandelen zich eenvoudiger taxeren dan incurante aandelen in een familiebedrijf, maar in het algemeen kan gesteld worden dat het in strijd met het eenvoudbeginsel is om deelnemingen te waarderen op werkelijke waarde.

Uiteindelijk is het de Hoge Raad – wier taak het is om het begrip goed koopmansgebruik in te vullen⁷⁶ – die in de jurisprudentie uitsluitsel heeft gegeven over de vraag of een stelsel waarin activa worden gewaardeerd op werkelijke waarde in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.

Ondanks dat de meeste jurisprudentie over goed koopmansgebruik betrekking heeft op de grenzen waarbinnen het uitstellen van winst mogelijk is (ook wel betiteld als de ‘ondergrens van goed koopmansgebruik’⁷⁷), is er ook jurisprudentie waar de vraag centraal staat of er winst mag worden genomen alvorens deze is gerealiseerd.

In de conclusie van A-G Van Soest voor HR 14 juni 1978⁷⁸ is een uitgebreid overzicht opgenomen van een deel van de jurisprudentie met betrekking tot waardering op werkelijke waarde. De jurisprudentie wordt in paragraaf 3.2.2 verkort weergegeven.

3.2.2 Jurisprudentieoverzicht

De Hoge Raad heeft zich in het verleden een aantal keer uitgesproken over de vraag of het waarderen van activa op werkelijke waarde is toegestaan.

In HR 14 juni 1978⁷⁹ heeft de Hoge Raad zich uitgesproken over een deelneming die belastingplichtige op intrinsieke waarde wenste te waarderen. In deze zaak leidde de herwaarderingwinst niet tot belaste winst omdat de deelnemingsvrijstelling van toepassing was. Het hof had reeds geoordeeld dat waardering boven kostprijs in het algemeen in strijd met goed koopmansgebruik moet worden beoordeeld. De Hoge Raad heeft het oordeel van het hof niet juist geacht. Hij overwoog dat immers goed koopmansgebruik – reeds in verband

⁷⁶ Cornelisse, R.P.C. en Lubbers, A.O., *De ontwikkeling van goed koopmansgebruik door de Hoge Raad*, WFR 2004/1214

⁷⁷ Zwemmer, J.W., *Goed koopmansgebruik en waardering op werkelijke waarde*, in: Gedreven, eigenzinnig, creatief en honkvast (Schonis-bundel), Kluwer Deventer 2006, blz. 345 e.v.

⁷⁸ HR 14 juni 1978, nr. 18 405, BNB 1979/181

⁷⁹ HR 14 juni 1978, nr. 18 405, BNB 1979/181

met de vrijstelling welke in artikel 13 van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 is vervat voor voordelen uit hoofde van deelneming – zich geenszins er tegen verzet een deelneming als onderhavige boven kostprijs te waarderen (op intrinsieke waarde).

Dit oordeel was specifiek gericht op de deelneming die onder de deelnemingsvrijstelling valt. Meer van algemene betekenis is de daarna gemaakte overweging dat de door belanghebbende toegepaste waardering niet in strijd is met goed koopmansgebruik.

Deze overweging was voor *Bruins Slot* aanleiding te stellen dat waardering van activa op hun reële waarde niet strijdig is met goed koopmansgebruik.⁸⁰

In B5866⁸¹ overwoog de Hoge Raad eveneens dat een stelsel waarin wordt gewaardeerd op werkelijke waarde in het algemeen toelaatbaar is. Belastingplichtige wilde de tot zijn ondernemingsvermogen behorende onroerende zaken stelselmatig waarderen op werkelijke waarde. In haar overwegingen stelde de Hoge Raad dat goed koopmansgebruik ten opzichte van alle tot het bedrijfsvermogen behorende goederen toelaat om jaarlijks een schatting te maken van de waarde van de activa en de verschillen in de winst te verwerken.

Op basis van deze algemene formulering lijkt te kunnen worden aangenomen dat de Hoge Raad stelt dat het is toegestaan om alle soorten activa te waarderen op werkelijke waarde. Desondanks heeft de Hoge Raad in het verleden ook voor specifieke soorten van activa⁸² de vraag behandeld of het waarderen van deze soorten activa op werkelijke waarde is toegestaan.

De Hoge Raad overwoog met betrekking tot bedrijfsmiddelen in B 3978⁸³ onder de destijds geldende Wet op de inkomstenbelasting 1914 dat het niet ontoelaatbaar is om bij het jaarlijks vaststellen van de zuivere opbrengst van een bedrijf, de bedrijfsmiddelen naar hun werkelijke waarde te schatten en door vergelijking van deze waarde met de waarde van het vorige jaar de voor- en nadelige uitkomsten in de winst tot uitdrukking te brengen.

In gelijke zin B 5348⁸⁴ waarin de Hoge Raad overwoog dat het waarderen van een bedrijfsmiddel op werkelijke waarde in overeenstemming is met goed koopmansgebruik, indien een dergelijke herwaardering jaarlijks wordt doorgevoerd. Indien de werkelijke waarde van een bedrijfsmiddel derhalve in waarde was gestegen in vergelijking met het voorgaande jaar, mocht de ondernemer winst nemen zonder dat van een realisatie kon worden

⁸⁰ Bruins Slot, W., *Herwaardering onroerende zaken ter voorkoming van verliesverdamping*, NTFR 2011-2711

⁸¹ HR 9 mei 1935, B 5866

⁸² Onder deze soorten van activa wordt verstaan: tot het vaste bedrijfskapitaal behoren aandelen, bedrijfsmiddelen, voorraden en goodwill

⁸³ HR 12 januari 1927, B 3978

⁸⁴ HR 4 januari 1933, B 5348

gesproken.⁸⁵

Ook in B 5082⁸⁶ overwoog de Hoge Raad dat bedrijfsgoederen op de balans waarden op de werkelijke waarde geenszins in strijd is met goed koopmansgebruik. In dit arrest werd door de Hoge Raad bevestigd dat de Wet op de inkomstenbelasting 1914 ruimte laat voor iedere wijze van berekening van bedrijfswinst, welke volgens de regels van degelijk en eerlijk gebruik en op redelijke en juiste wijze geschiedt. Ter toelichting stelde de Hoge Raad dat wanneer een dergelijke waardering in een zeker jaar tot uitdrukking komt, die winst, ongeacht of het bedrijfsmiddel is verkocht, onder de belastbare winst van de ondernemer moet worden genomen.

In B 5374⁸⁷ overwoog de Hoge Raad met betrekking tot aandelen die niet behoren tot de handelsvoorraad, dat het waarden op werkelijke waarde van deze aandelen niet in strijd is met goed koopmansgebruik. Dit is bevestigd voor deelnemingen die onder de deelnemingsvrijstelling vallen in het eerder genoemde HR 14 juni 1978⁸⁸. Ondanks dat het enkel bevestigd is voor deelnemingen die onder de deelnemingsvrijstelling vallen ben ik van mening dat het waarden op werkelijke waarde ook nog steeds mogelijk is voor deelnemingen die niet onder de deelnemingsvrijstelling vallen, zoals in B 5374⁸⁹. Mijns inziens is het bij de beoordeling of een waarderingstelsel toegepast mag worden niet van belang of de eventuele winst is vrijgesteld, maar dient er slechts bekeken te worden of het waarderingstelsel in overeenstemming is met de beginselen van goed koopmansgebruik. Indien dit het geval is, moet het naar mijn mening dan ook mogelijk zijn om het waarderingstelsel toe te passen, ongeacht of het resultaat is belast of vrijgesteld.

In paragraaf 3.2.1 stelde ik dat het waarden van de meeste deelnemingen op werkelijke waarde naar mijn mening strijdig is met het eenvoudbeginsel. In de jurisprudentie komt echter naar voren dat het waarden op werkelijke waarde van deelnemingen wel in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.

In de noot van dit arrest werd over het eenvoudbeginsel opgemerkt dat een waarderingstelsel op werkelijke waarde vanuit een oogpunt van eenvoud en controleerbaarheid zijn bezwaren heeft, maar dat dit niet verhinderde om het waarderingstelsel te aanvaarden.

⁸⁵ Bont, G.J. de, *Herwaarden op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR 1994/6091

⁸⁶ HR 18 november 1931, B 5082

⁸⁷ HR 8 februari 1933, B 5374

⁸⁸ HR 14 juni 1978, nr. 18 405, BNB 1979/181, dit arrest vormde ook de aanleiding voor het schrijven van een conclusie door A-G Van Soest.

⁸⁹ HR 8 februari 1933, B 5374

A-G Van Soest stelde dat uit het oogpunt van eenvoud een waarderingsstelsel op werkelijke waarde inferieur is aan een waarderingsstelsel op kostprijs, aangezien er jaarlijks een schatting moet worden gemaakt. Daar staat echter tegenover dat stelselmatige waardering op werkelijke waarde leidt tot een spreiding van winst en verlies over de jaren.

Naar mijn mening zal het waarden op werkelijke waarde van een deelneming enkel geweigerd moeten worden indien een jaarlijkse taxatie met dermate veel uitvoeringskosten gepaard zal gaan dat dit wordt aangemerkt als strijdig met het eenvoudbeginsel. Dit zal per deelneming beoordeeld moeten worden.

Met betrekking tot voorraden overwoog de Hoge Raad in B 2983⁹⁰ dat de fiscus de belastingplichtige niet mag beletten om de stijging van de waarde van zijn voorraad, reeds voordat de voorraad verkocht is, in zijn winst te nemen. De Hoge Raad overwoog hier dat waardering van tot de voorraad behorende onroerende goederen op werkelijke waarde in overeenstemming is met degelijk en eerlijk gebruik. De Hoge Raad gebruikt in haar overwegingen het argument dat een dergelijk stelsel een betrouwbaar beeld geeft van de balans.

Met betrekking tot goodwill heeft de Hoge Raad in B 5622⁹¹ overwogen dat het niet in overeenstemming is met goed koopmansgebruik om de in een onderneming ontstane goodwill te waarden op werkelijke waarde. Dit arrest betrof een NV die een uitdeling deed aan haar aandeelhouders. De vraag die op kwam was voor welk deel de uitdeling voortkwam uit agio en voor welk deel uit de winst. Bij het bepalen van de winst moest rekening gehouden worden met de in de onderneming aanwezige goodwill. Uit de feiten kon worden afgeleid dat er winst in de onderneming aanwezig was, echter dat deze winst enkel bestond uit in de onderneming aangegroeide goodwill. De Hoge Raad verklaarde hier dat het niet in overeenstemming is met goed koopmansgebruik om deze winst tot uitdrukking te brengen op de balans.

3.2.3 Codificatie jurisprudentie

In het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 werd de jurisprudentie onder de Wet op de inkomstenbelasting 1914 met betrekking tot het waarden van activa gecodificeerd. Art. 10, tweede lid Besluit op de Inkomstenbelasting 1941, gaf aan dat activa op aanschaffings- of voortbrengingskosten gewaardeerd dienden te worden, tenzij de bedrijfswaarde lager was. Dit

⁹⁰ HR 27 juni 1922, B 2983

⁹¹ HR 30 mei 1934, B 5622

was een wijziging ten opzichte van de jurisprudentie die tot dat moment van toepassing was. Dit werd later bevestigd in Belastingherziening 1950. In art. 8 Belastingherziening 1950⁹² stond een samenvatting met betrekking tot het waarderen van bedrijfsmiddelen. In de Memorie van Toelichting⁹³ stond dat het waarderen van bedrijfsmiddelen op bedrijfswaarde niet meer was toegestaan. Kamerleden reageerden in het voorlopige verslag⁹⁴ op dit besluit door te vragen of dit tot gevolg heeft dat de melkveehouder zijn vee niet meer op bedrijfswaarde kan waarderen. Hierop kwam als antwoord⁹⁵ dat de Minister van Financiën van mening was dat een dergelijke waardering wel was toegestaan en dat hij het gestelde in de Memorie van Toelichting⁹⁶ bij nadere overweging niet moet handhaven. De bepalingen van het eerder vermelde art. 8 Wet Belastingherziening 1950 werden overgenomen in de Wet op de inkomstenbelasting 1964. In paragraaf 10 van de Memorie van Toelichting⁹⁷ op de Wet op de inkomstenbelasting 1964 wordt gesteld, dat op de bestaande jurisprudentie met betrekking tot de waarderingssystemen moet worden voortgebouwd.⁹⁸ *De Bont* komt mijns inziens dan ook terecht tot de conclusie dat uit de wetsgeschiedenis geen argumenten zijn te ontleen die zich verzetten tegen het stelselmatig waarderen van een bepaald activum op werkelijke waarde.⁹⁹

3.2.4 Notitie goed koopmansgebruik

Ondanks de bestaande jurisprudentie en wetsgeschiedenis heeft de staatssecretaris van Financiën in de notitie ‘Goed koopmansgebruik’¹⁰⁰ aangegeven dat hij niet de conclusie kan trekken dat in zijn algemeenheid bedrijfsmiddelen gewaardeerd mogen worden op werkelijke waarde. De staatssecretaris van Financiën licht dit als volgt toe:

Op basis van oude jurisprudentie van de Hoge Raad (gewezen voor de Wet IB 1914) wordt wel eens de opvatting verdedigd dat de ondernemer voor de waardering van bedrijfsmiddelen (bijvoorbeeld onroerende zaken) als stelsel uitsluitend de waarde in het economische verkeer kan kiezen in plaats van kostprijs minus afschrijving. Het belang hiervan is bijvoorbeeld erin gelegen om verliesverdamping te voorkomen. Mijns inziens kan op basis van deze zeer oude

⁹² Kamerstukken II 1949-1950, 1251, nr. 10, blz. 43

⁹³ Bijlagen Tweede Kamer, zittingsjaar 1948-1949, 1251, nr. 3, blz. 8.

⁹⁴ Bijlagen Tweede Kamer, zittingsjaar 1948-1949, 1251, nr. 6, blz. 23

⁹⁵ Memorie van Antwoord 1949-1950, no. 8, blz 18, 5^e alinea

⁹⁶ Het waarderen van bedrijfsmiddelen op werkelijke waarde is niet meer toegestaan

⁹⁷ Memorie van Toelichting Wet IB en Wet LB 1958-1964, Kamerstukken 5380 nr. 3

⁹⁸ Bont, G.J. de, *Herwaarderen op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR 1994/6091

⁹⁹ Bont, G.J. de, *Herwaarderen op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR 1994/6091

¹⁰⁰ Kamerbrief n.a.v. Toezeggingen Belastingplan 2012, AFP 2012/118

jurisprudentie niet de conclusie worden getrokken dat het ook thans in zijn algemeenheid nog is toegestaan een stelsel toe te passen waarbij bedrijfsmiddelen worden gewaardeerd naar de waarde in het economische verkeer. Dit standpunt is ook uitgedragen in het beleidsbesluit van 14 november 2000. Een zodanig stelsel voor bedrijfsmiddelen die aan slijtage onderhevig zijn, past bovendien niet bij het stelsel van afschrijving zoals omschreven in artikel 3.30 van de Wet IB 2001. Voor deelnemingen waarop de deelnemingsvrijstelling van toepassing is, lijkt onder omstandigheden een andere waarderingsmethode dan kostprijs wel mogelijk. Uiteraard is bij aandelen geen slijtage mogelijk.

Een wijziging van een stelsel van waardering op kostprijs minus afschrijvingen naar een stelsel van waardering op waarde in het economische verkeer voor onroerende zaken om verliesverdamping te voorkomen staat op gespannen voet met het voorzichtigheidsbeginsel en ook met het realisatiebeginsel van goed koopmansgebruik. Op grond van het realisatiebeginsel wordt met de waardevermeerdering immers pas rekening gehouden indien deze door bijvoorbeeld verkoop is gerealiseerd. Overigens zou een dergelijk stelsel van waardering op werkelijke waarde een jaarlijkse taxatie vergen. Dit is strijdig met het eenvoudbeginsel en met de controleerbaarheid van goed koopmansgebruik.

De staatssecretaris voert onder andere als argument aan dat een stelsel waarin wordt gewaardeerd op werkelijke waarde voor bedrijfsmiddelen die aan slijtage onderhevig zijn niet past bij het stelsel van afschrijving als bedoeld in art. 3.30 Wet IB. Ik vind dit geen sterk argument. Zoals reeds in paragraaf 3.1.5 behandeld, zal de slijtage in een stelsel waarin wordt gewaardeerd op werkelijke waarde in het algemeen realistischer worden weergegeven dan in het geval waarin systematisch wordt afgeschreven. Bij een systematische afschrijving wordt jaarlijks een fictief deel van de slijtage tot uitdrukking gebracht. Deze afschrijving vindt plaats, ongeacht of het bedrijfsmiddel gesleten is. Een waarderingsstelsel op werkelijke waarde geeft de waardemutatie van een bedrijfsmiddel naar mijn mening veel realistischer weer. Bij een dergelijk stelsel wordt jaarlijks de waardemutatie middels een herwaardering tot uitdrukking gebracht. Aangezien bij het weergeven van de slijtage van een bedrijfsmiddel bij een waarderingsstelsel op werkelijke waarde meer aansluiting wordt gevonden bij de realiteit vind ik dit argument van de staatssecretaris dan ook niet sterk.

Het argument van de staatssecretaris dat een stelsel van waardering op werkelijke waarde strijdig zou zijn met het eenvoudbeginsel en de controleerbaarheid van goed

koopmansgebruik is naar mijn mening slechts voor een deel juist. Zoals reeds in paragraaf 3.2.1 beargumenteerd is kan ik dit argument alleen volgen met betrekking tot goodwill en deelnemingen, waarbij het laten verrichten van een jaarlijkse taxatie niet eenvoudig is uit te voeren en gepaard zal gaan met hoge uitvoeringskosten. Om die reden kan naar mijn mening voor goodwill en de meeste deelnemingen gesteld worden dat waardering op werkelijke waarde strijdig is met het eenvoudbeginsel. Overigens is in de jurisprudentie het waarderen van deelnemingen op werkelijke waarde wel in overeenstemming met goed koopmansgebruik geacht.¹⁰¹ Voor bedrijfsmiddelen, onroerende goederen en voorraden zal naar mijn mening het eenvoudbeginsel in het algemeen het waarderen op werkelijke waarde niet in de weg mogen staan.

Essers heeft zich uitgelaten over het argument van de staatssecretaris dat een zodanig stelsel op gespannen voet staat met het voorzichtigheidsbeginsel en het realisatiebeginsel¹⁰². Ik deel zijn mening dat het realisatiebeginsel geen zelfstandig beginsel is van goed koopmansgebruik, aangezien het realisatiebeginsel een deelbeginsel is van het realiteitsbeginsel¹⁰³. Het voorzichtigheidsbeginsel leidt ertoe dat een ondernemer zich mag opstellen in die zin dat hij verliezen onder bepaalde voorwaarden al mag nemen voordat deze zijn gerealiseerd. Winstneming mag een ondernemer in de regel niet langer uitstellen dan tot het moment van realisatie. Dat neemt echter niet weg dat hij er wel voor mag kiezen zich minder voorzichtig op te stellen door bijvoorbeeld al eerder dan het moment van realisatie winsten te nemen, mits die winstneming maar in overeenstemming is met het realiteitsbeginsel.¹⁰⁴

De staatssecretaris heeft helaas (nog) geen toelichting gegeven waarom hij ondanks de aanwezige jurisprudentie, die niet is herzien, niet de conclusie kan trekken dat het nog is toegestaan om een stelsel toe te passen waarbij bedrijfsmiddelen worden gewaardeerd op werkelijke waarde. Aangezien de jurisprudentie niet is herzien, zal het naar mijn mening dan ook nog steeds mogelijk moeten zijn om activa te waarderen op werkelijke waarde.

3.3 Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik geprobeerd een antwoord te geven op de vraag of het in overeenstemming is met goed koopmansgebruik om activa stelselmatig te waarderen op

¹⁰¹ Zie paragraaf 3.2.2

¹⁰² *Handelingen I 2009 – 2010, nr. 14 – blz. 489-490*

¹⁰³ *Essers, P.H.J., De beginselen van goed koopmansgebruik, Cursus Belastingrecht IB 3.2.16.B.b*

¹⁰⁴ *Handelingen I 2009 – 2010, nr. 14 – blz. 489-490*

werkelijke waarde. Ik heb allereerst getoetst of het waarden op werkelijke waarde in overeenstemming is met de beginselen van goed koopmansgebruik. Behoudens bij goodwill en deelnemingen, waar het jaarlijks taxeren van de waarde van goodwill en/of deelnemingen niet overeenkomt met het eenvoudbeginsel, staat naar mijn mening het eenvoudbeginsel het waarden van activa op werkelijke waarde niet in de weg. Het jaarlijks taxeren van bedrijfsmiddelen, onroerende goederen en voorraden is in het algemeen betrekkelijk eenvoudig uit te voeren en is om die reden in beginsel niet in strijd met het eenvoudbeginsel. Niet ieder bedrijfsmiddel, onroerend goed of voorraad laat zich overigens betrekkelijk eenvoudig jaarlijks taxeren. Er zal dus per situatie beoordeeld moeten worden of een jaarlijkse waardering strijdig is met het eenvoudbeginsel.

Ook het realiteitsbeginsel en het voorzichtigheidsbeginsel beletten naar mijn mening het waarden op werkelijke waarde niet. Bij het waarden op werkelijke waarde ontstaat een botsing tussen het voorzichtigheidsbeginsel en het realiteitsbeginsel. Ik ben met *Essers* van mening dat in het algemeen een ondernemer zich minder voorzichtig mag opstellen met betrekking tot het moment van winstrealisatie, zolang de winstrealisatie maar in overeenstemming is met het realiteitsbeginsel.

Vervolgens heb ik de wetsgeschiedenis en relevante jurisprudentie onderzocht met betrekking tot waardering op werkelijke waarde.

Op basis van de wetsgeschiedenis en de jurisprudentie kan naar mijn mening gesteld worden dat het stelselmatig waarden op werkelijke waarde in overeenstemming is met goed koopmansgebruik. Enkel het waarden van goodwill op werkelijke waarde is door de Hoge Raad in het verleden geweigerd.¹⁰⁵ Op basis van de jurisprudentie is ook het waarden van deelnemingen op werkelijke waarde in het algemeen mogelijk. Dit is in tegenstelling tot mijn standpunt dat het eenvoudbeginsel een waardering op werkelijke waarde in beginsel in de weg staat. In de noot van HR 14 juni 1978¹⁰⁶ is hierover opgemerkt dat vanuit het oogpunt van eenvoud een dergelijk stelsel de nodige bezwaren kent, maar dat deze bezwaren het niet verhinderden om het waarderingsstelsel te aanvaarden.

De overige activa kunnen in het algemeen naar mijn mening op basis van de jurisprudentie op werkelijke waarde gewaardeerd worden.

Tot slot heb ik de uitlatingen van de staatssecretaris behandeld.

¹⁰⁵ HR 30 mei 1934, B 5622

¹⁰⁶ HR 14 juni 1978, nr. 18 405, BNB 1979/181

De staatssecretaris heeft naar mijn mening enkel onduidelijkheid geschept door in de ‘Notitie goed koopmansgebruik’ het waarderen van bedrijfsmiddelen op werkelijke waarde in strijd met goed koopmansgebruik te achten. De staatssecretaris gebruikte hiervoor argumenten die mijns inziens niet erg sterk zijn.

Zo stelt de staatssecretaris dat het waarderen op werkelijke waarde niet past bij een stelsel van afschrijving als bedoeld in art. 3.30 Wet IB. Ik ben van mening dat de slijtage van een bedrijfsmiddel in een waarderingstelsel op werkelijke waarde een veel realistischer beeld geeft van de waardemutatie van het bedrijfsmiddel dan een systematische afschrijving. Naar mijn mening is er dan ook geen reden om het waarderen op werkelijke waarde om die reden te weigeren.

Het argument van de staatssecretaris dat waardering op de werkelijke waarde strijdig is met het eenvoudbeginsel en de controleerbaarheid van goed koopmansgebruik is naar mijn mening slechts deels juist. Enkel het jaarlijks taxeren van goodwill en deelnemingen zal naar mijn mening in het algemeen in strijd zijn met het eenvoudbeginsel, aangezien een jaarlijkse taxatie niet eenvoudig is uit te voeren. Overigens is in de jurisprudentie het waarderen van deelnemingen op werkelijke waarde wel in overeenstemming met goed koopmansgebruik aangemerkt.

Ook het argument dat het waarderen op werkelijke waarde in strijd is met het voorzichtigheidsbeginsel en het realisatiebeginsel vind ik niet sterk. Naar mijn mening is het realisatiebeginsel geen zelfstandig beginsel van goed koopmansgebruik. Met betrekking tot het voorzichtigheidsbeginsel ben ik van mening dat de belastingplichtige zich ook minder voorzichtig mag opstellen door winst te nemen voordat deze is gerealiseerd, zolang de winstneming maar in overeenstemming met het realiteitsbeginsel is.

Concluderend kan mijns inziens gesteld worden dat in het algemeen het stelselmatig waarderen op werkelijke waarde is toegestaan bij bedrijfsmiddelen (waaronder onroerende zaken), voorraden en deelnemingen. Het waarderen van goodwill op werkelijke waarde is naar mijn mening niet in overeenstemming met goed koopmansgebruik.

In hoofdstuk 4 zal nu worden ingegaan op de vraag of het aanvaardbaar is dat een belastingplichtige zijn bestendige gedragslijn wijzigt om hiermee verliesverdamping te voorkomen. Vervolgens zal worden onderzocht of het mogelijk is voor een belastingplichtige om eenmalig een enkel activum op te waarderen ter voorkoming van verliesverdamping.

4 **Is het wijzigen van de bestendige gedragslijn aanvaardbaar indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping?**

In dit hoofdstuk wordt onderzocht of het mogelijk is voor een belastingplichtige om zijn waarderingstelsel te wijzigen, indien dit tot gevolg heeft dat verliezen die dreigde te verdampen onder het oude waarderingstelsel, onder het nieuwe waarderingstelsel gebruikt kunnen worden voor verrekening met belastbare winsten.

Om dit te onderzoeken zal allereerst worden beschreven wat een bestendige gedragslijn inhoudt en onder welke voorwaarden deze gewijzigd kan worden. Vervolgens zal worden onderzocht of een stelselwijziging waarmee getracht wordt verliesverdamping te voorkomen aanvaardbaar is volgens goed koopmansgebruik.

Het hoofdstuk sluit af met een onderzoek naar de vraag of het mogelijk is om een activum eenmalig te herwaarderen ter voorkoming van verliesverdamping.

4.1 **Bestendige gedragslijn**

In deze paragraaf wordt het tweede begrip uitgewerkt dat van belang is bij het bepalen van de fiscale jaarwinst: de bestendige gedragslijn. De in een kalenderjaar genoten winst wordt bepaald volgens goed koopmansgebruik, met inachtneming van een bestendige gedragslijn die onafhankelijk is van de vermoedelijke uitkomst. De bestendige gedragslijn kan alleen worden gewijzigd indien goed koopmansgebruik dit rechtvaardigt.¹⁰⁷

Het begrip goed koopmansgebruik is reeds in hoofdstuk 3 behandeld. In deze paragraaf zal nu de bestendige gedragslijn die onafhankelijk is van de vermoedelijke uitkomst worden behandeld. In paragraaf 4.2 zal het laatste begrip dat van belang is bij het bepalen van de fiscale jaarwinst behandeld worden: het wijzigen van de bestendige gedragslijn.

De belastingplichtige is vrij om te bepalen welke grondslagen en welk stelsel hij hanteert bij het berekenen van de jaarwinst, onder de voorwaarde dat de grondslagen en het stelsel in overeenstemming zijn met goed koopmansgebruik.¹⁰⁸

Tevens dient hij een bestendige gedragslijn in aanmerking te nemen die onafhankelijk is van de vermoedelijke uitkomst. Een bestendige gedragslijn houdt in dat de jaarwinstbepaling een

¹⁰⁷ Artikel 3.25 Wet IB

¹⁰⁸ Dam, H.J. van, Commentaar NDFR art. 3.25 IB Wet 2001 Jaarwinst

zekere consistente lijn moet vertonen. Het is zodoende niet toegestaan om naar willekeur jaarlijks een ander stelsel van winstbepaling toe te passen. Het woord bestendig betekent niet dat een gedragslijn niet gewijzigd mag worden, het betekent enkel dat willekeurige stelselwijzigingen niet geoorloofd zijn.¹⁰⁹ Dat de bestendige gedragslijn onafhankelijk dient te zijn van de vermoedelijke uitkomst houdt in dat de wijze van winstberekening niet afhankelijk mag zijn van de resultaten.

Hoewel een stelsel van winstberekening lijkt te duiden op één wijze van winstberekening, is het op grond van goed koopmansgebruik toegestaan om voor verschillende, niet gelijksoortige activa en passiva, verschillende stelsels van waardering te kiezen.¹¹⁰ Uit B. 6612¹¹¹ kan worden afgeleid dat het gekozen waarderingsstelsel voor een activum niet automatisch op alle activa moet worden toegepast.¹¹² In HR 14 juni 1978¹¹³ heeft de Hoge Raad deze lijn voortgezet. De Hoge Raad oordeelde hier dat het is toegestaan om voor verschillende bedrijfsmiddelen verschillende stelsels van waardering te kiezen. Uit dit arrest valt volgens *Lubbers* op te maken dat indien er sprake is van *dezelfde* activa en passiva, hetzelfde waarderingsstelsel moet worden toegepast. De vraag die op komt is wanneer er gesproken kan worden van *verschillende bedrijfsmiddelen*. *Brüll, Zwemmer en Cornelisse*¹¹⁴ geven als voorbeeld dat bij kostbare bedrijfsmiddelen die niet continu worden aangeschaft, zoals fabrieksgebouwen en zeeschepen, er een dermate kleine vergelijkbaarheid is met reeds aanwezige bedrijfsmiddelen dat het voor zulke gevallen mogelijk dient te zijn om een ander waarderingsstelsel te kiezen voor elk object. Er is in dit voorbeeld naar mijn mening een duidelijk verschil aan te merken tussen de bedrijfsmiddelen. Mijns inziens is het dan niet in strijd met een bestendige gedragslijn om voor de kostbare bedrijfsmiddelen die niet continu worden aangeschaft een ander waarderingsstelsel te gebruiken dan voor de overige bedrijfsmiddelen.

Er zijn mij verder geen criteria bekend op welke wijze wordt getoetst of er sprake is van *verschillende bedrijfsmiddelen*. Naar mijn mening zal er per situatie beoordeeld moeten worden of de bedrijfsmiddelen gelijksoortig zijn.

Indien er een nieuw bedrijfsmiddel wordt aangeschaft dient er mijns inzien allereerst beoordeeld te worden of er sprake is van *verschillende bedrijfsmiddelen*. Indien dit het geval

¹⁰⁹ Kamerstukken II 1962/63, 5380, nr. 19,

¹¹⁰ Dam, H.J. van, Commentaar NDFR art. 3.25 IB Wet 2001 Jaarwinst

¹¹¹ HR 2 februari 1938, B. 6612

¹¹² Lubbers, A.O., *Goed koopmansgebruik en de wijziging van de bestendige gedragslijn*, Fiscale Geschriften, nr. 19

¹¹³ HR 14 juni 1978, nr. 18 405, BNB 1979/181

¹¹⁴ Brüll, D., Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C., *Goed koopmansgebruik*, FED Fiscale Brochures, FED Deventer, zevende druk 2008, blz. 10

is, is het naar mijn mening niet in strijd met een bestendige gedragslijn om voor de verschillende bedrijfsmiddelen een ander waarderingstelsel toe te passen.

Zojuist is kort de bestendige gedragslijn besproken. Hierna zal in paragraaf 4.2 worden besproken onder welke voorwaarden het is toegestaan om een bestendige gedragslijn te wijzigen.

4.2 Stelselwijziging

In art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.25 Wet IB is opgenomen dat de bestendige gedragslijn gewijzigd kan worden indien goed koopmansgebruik dit rechtvaardigt. In deze paragraaf wordt beschreven onder welke omstandigheden het wijzigen van de bestendige gedragslijn door goed koopmansgebruik wordt gerechtvaardigd.

Een stelselwijziging kan zowel verplicht als vrijwillig plaatsvinden. Een verplichte stelselwijziging vindt plaats indien het door de ondernemer toegepaste stelsel in strijd komt met goed koopmansgebruik of met de beginselen van de wet. Onjuiste stelsels mogen niet worden gecontinueerd. Voor de vraag of een verplichte stelselwijziging moet worden doorgevoerd is het op grond van HR 17 april 1991¹¹⁵ irrelevant of er met deze stelselwijziging een incidenteel fiscaal voordeel wordt behaald. Een verplichte stelselwijziging die leidt tot een incidenteel fiscaal voordeel zal door het verplichte karakter van de stelselwijziging toch toegepast worden.

In HR 14 januari 1970¹¹⁶ gaf de Hoge Raad voor het eerst invulling aan de vraag wanneer een vrijwillige stelselwijziging op basis van goed koopmansgebruik gerechtvaardigd is. Dit arrest wordt ook wel het kernarrest genoemd.¹¹⁷ De Hoge Raad oordeelde in dit arrest dat een stelselwijziging in afwezigheid van bijzondere omstandigheden in beginsel gerechtvaardigd is, mits niet naar willekeur en louter op fiscale gronden tot stelselwijziging wordt besloten. De Hoge Raad overwoog voorts in dit arrest dat met een stelselwijziging die niet *louter op fiscale gronden* wordt besloten, volgens de gedachtegang van de wetgever, wordt bedoeld dat een stelselwijziging niet gericht mag zijn op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel.

Het eerste argument om een stelselwijziging te weigeren is dus als er sprake is van willekeur. Een stelselwijziging wordt als willekeurig aangemerkt indien er sprake is van een belastingplichtige die zijn waarderingstelsel zonder aanwijsbare reden, en eventueel zelfs herhaaldelijk, wijzigt. Belastingplichtige heeft dan geen goede grond om het nieuwe

¹¹⁵ HR 17 april 1991, nr. 27 074, BNB 1991/165

¹¹⁶ HR 14 januari 1970, nr. 16 270, BNB 1970/68

¹¹⁷ Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145

waarderingsstelsel toe te passen.

Het tweede argument om een stelselwijziging te weigeren is als de stelselwijziging is gericht op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. De vraag die dan op komt is wanneer er sprake is van een *fiscaal voordeel*. Indien een vergelijking wordt gemaakt tussen een situatie voor de stelselwijziging en een situatie na de stelselwijziging en de vergelijking levert een fiscaal voordelige uitkomst voor de belastingplichtige op kan worden gesteld dat de stelselwijziging er toe leidt dat er een fiscaal voordeel ontstaat.

Ik deel de mening van *De Bont*¹¹⁸ dat dit echter niet de juiste bepaling van het fiscale voordeel is. Mijns inziens dient er bij het beoordelen of er een fiscaal voordeel is aansluiting gevonden te worden bij het totaalwinstbegrip. Dit is immers het begrip waar de winstberekening binnen de Wet VPB op gestoeld is. Indien een belastingplichtige door middel van een stelselwijziging wenst te voorkomen dat hij voor meer in de heffing wordt betrokken dan dat hij heeft genoten op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB is er naar mijn mening geen sprake van het behalen van een fiscaal voordeel. De stelselwijziging zorgt er dan enkel voor dat er een fiscaal nadeel wordt voorkomen.

De vraag die dan nog resteert is wanneer er wordt gesproken over een *incidenteel* fiscaal voordeel. De Hoge Raad heeft in HR 3 juni 1970¹¹⁹ antwoord gegeven op de vraag wat een incidenteel fiscaal voordeel is. Het betrof hier een architect die een stelselwijziging wilde doorvoeren. Vaststond dat het nieuwe waarderingsstelsel in overeenstemming was met goed koopmansgebruik. De stelselwijziging moest per 31 december 1965 doorgevoerd worden. De architect elimineerde een aantal algemene kosten uit de waarderingsgrondslag en droeg vervolgens op 4 februari 1966 zijn onderneming over. De Hoge Raad oordeelde dat deze wijziging niet toelaatbaar is, omdat deze duidelijk was gericht op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Bij dit oordeel was het beslissend dat de ondernemer bij de fiscale winstberekening van 1965 al wist dat de stelselwijziging slechts gevolgen had voor één jaar, namelijk het jaar 1965. Het fiscale voordeel van de stelselwijziging voor de ondernemer was hier dat hij op deze wijze een eenmalige verschuiving wilde creëren van een progressief naar een proportioneel tarief.¹²⁰

¹¹⁸ Bont, G.J. de, *Herwaarderen op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR 1994/6091

¹¹⁹ HR 3 juni 1970, BNB 1970/176

¹²⁰ Voor stakingswinsten was er in art. 57 Wet inkomstenbelasting 1964 een proportioneel tarief van 45% opgenomen.

In HR 14 juni 1978¹²¹ oordeelde de Hoge Raad dat de stelselwijziging wel toelaatbaar was. Dit arrest ging om een verzekeringsmaatschappij die overging van een waardering haar deelnemingen op kostprijs tot een waardering op intrinsieke waarde. Allereerst werd beoordeeld dat dit stelsel in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.¹²² Vervolgens kwam de vraag op of goed koopmansgebruik deze stelselwijziging rechtvaardigt. De reden van deze stelselwijziging was dat het voor de verzekeringsmaatschappij onder het nieuwe waarderingstelsel mogelijk was om gedurende een langere periode weer (hogere) dotaties aan de egaliseringsreserve te doteren. De Hoge Raad overwoog dat hier geen sprake was van een *incidenteel fiscaal voordeel*, aangezien de belanghebbende door het nieuwe waarderingstelsel niet slechts in 1970, maar ook in de volgende jaren, hogere dotaties aan de egaliseringsreserve kan voldoen.

Op basis van de jurisprudentie kan worden geconcludeerd dat een stelselwijziging met gevolgen die zich uitstrekken over een periode van meerdere jaren, in beginsel niet is gericht op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel.¹²³

Indien een belastingplichtige zijn waarderingstelsel wijzigt om hiermee te voorkomen dat verliezen verdampen¹²⁴, komt de vraag op of deze stelselwijziging gericht is op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Indien het antwoord op deze vraag bevestigend is rechtvaardigt goed koopmansgebruik de stelselwijziging niet. Dit zou betekenen dat een belastingplichtige zijn stelsel niet mag wijzigen met als doel het voorkomen dat verliezen verdampen.

In paragraaf 4.3 zal worden onderzocht of het voorkomen van verliesverdamping gelijk wordt gesteld aan het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel.

4.3 Stelselwijziging ter voorkoming van verliesverdamping

In deze paragraaf wordt onderzocht of een stelselwijziging met het oog op het voorkomen van verliesverdamping geweigerd kan worden omdat het voorkomen van verliesverdamping gelijk wordt gesteld aan het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Om dit te onderzoeken komen allereerst een aantal standpunten van fiscale auteurs aan de orde. Vervolgens worden de toezeggingen van de staatssecretaris behandeld.

¹²¹ HR 14 juni 1978, nr. 18 405, BNB 1979/181

¹²² Zie hoofdstuk 3.2.2

¹²³ Vries, R.J. de en Post, D.R., *Naar een convergerend begrip incidenteel fiscaal voordeel*, WFR 2010/960

¹²⁴ Zie paragraaf 2.4 voor een voorbeeld van het voorkomen van verliesverdamping

Een belastingplichtige die een ander waarderingstelsel wil invoeren om hiermee te voorkomen dat verliezen verdampen, beoogt naar mijn mening hiermee om incidenteel een fiscaal nadeel te voorkomen. Het nadeel bevindt zich dan in het feit dat indien de verliezen verdampen, de belastingplichtige voor meer in de heffing betrokken wordt dan dat hij op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB genoten heeft.¹²⁵ De vraag die nu op komt is of het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel gelijk is aan het behalen van incidenteel fiscaal voordeel. Indien het antwoord op deze vraag bevestigend is zou een stelselwijziging die is gericht op het voorkomen van verliesverdamping, een stelselwijziging zijn die niet is gerechtvaardigd door goed koopmansgebruik.

Indien het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel niet gelijk wordt gesteld aan het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel leidt dit er toe dat in het algemeen een belastingplichtige zijn stelsel mag wijzigen ter voorkoming van verliesverdamping, mits het nieuwe stelsel in overeenstemming is met goed koopmansgebruik en de stelselwijziging niet is gebaseerd op willekeur.

In de literatuur is er geen eenduidig antwoord te vinden op de vraag of het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel gelijk kan worden gesteld aan het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Zoals ik in paragraaf 4.2 heb betoogd ben ik met *De Bont*¹²⁶ van mening dat het überhaupt niet vaststaat dat er sprake is van een fiscaal voordeel. Indien een situatie waarin een stelselwijziging is doorgevoerd wordt vergeleken met een situatie waarin dit niet is gebeurd, dan kan er inderdaad een voordeel geconstateerd worden dat uit de stelselwijziging voortvloeit. De vraag is echter of dit de juiste bepaling van het voordeel is. Volgens *De Bont* dient het voordeel meer berekend te worden vanuit het concept van de totaalwinst. Doordat de stelselwijziging ter voorkoming van verliesverdamping voorkomt dat belastingplichtige voor meer winst in de heffing wordt betrokken dan dat hij op grond van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB genoten heeft, is er naar mijn mening dan geen sprake van een voordeel, maar beoogt de stelselwijziging niet meer dan het voorkomen van een nadeel.

Ik deel ook de mening van *Essers*¹²⁷. Hij is van mening dat in het geval een stelselwijziging is gericht op het voorkomen van verliesverdamping, er geen sprake is van het nastreven van een incidenteel fiscaal voordeel. Hij stelt dat er hooguit sprake is van het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel. *Essers* gebruikt hiervoor als argument dat het vermijden van het verloren gaan van fiscale verliesverrekeningscapaciteit dient te worden geplaatst in het

¹²⁵ Zie paragraaf 2.2

¹²⁶ Bont, G.J. de, *Herwaardenen op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR1994/6091

¹²⁷ Essers, P.H.J., *In de nood leert men zijn vrienden kennen*, NTFR 2009/2131

streven van de wetgever om uiteindelijk niet minder maar ook niet meer totaalwinst in de heffing te betrekken. Als aan de overige voorwaarden voor het wijzigen van het stelsel is voldaan, mag het recht doen aan de totaalwinst volgens *Essers* niet belet worden door de fiscus met een beroep op het incidenteel fiscaal voordeel.

*Meussen*¹²⁸ is van mening dat met het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel hetzelfde wordt bedoeld als het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Hij noemt het een kwestie van semantiek en ziet geen verschil tussen de twee. Een stelselwijziging die is gericht op het voorkomen van verliesverdamping is in zijn optiek dus een stelselwijziging die gebaseerd is op louter fiscale gronden en moet in het algemeen geweigerd worden.

De Hoge Raad heeft zich met betrekking tot deze problematiek nimmer expliciet uitgesproken.

In het verleden hebben wel enkele gerechtshoven beslist of het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel hetzelfde is als het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Zo werd in BNB 1991/11¹²⁹ door Hof 's-Hertogenbosch geoordeeld dat een belastingplichtige die een kort boekjaar wilde inlassen teneinde voorraad- en vermogensaftrek te kunnen genieten, handelde in overeenstemming met goed koopmansgebruik. In tegenstelling tot wat de inspecteur had betoogd, werd volgens het hof geen incidenteel fiscaal voordeel beoogd, maar werd er slechts geprobeerd om een incidenteel fiscaal nadeel te voorkomen, namelijk het niet kunnen genieten van de voorraad- en vermogensaftrek. In deze zaak is het (helaas) niet tot cassatie gekomen.

Een soortgelijke zaak bij Hof Amsterdam¹³⁰ leidde wel tot cassatie. Dit arrest betrof een geruisloze inbreng in een BV, waarbij een kort boekjaar werd ingelast zodat de voorraad- en vermogensaftrek niet over het gehele jaar zou moeten worden berekend. Door het inlassen van een kort boekjaar zou de voorraad- en vermogensaftrek in dat jaar hoger zijn. Het hof oordeelde in deze zaak in gelijke zin als in BNB 1991/11 en verklaarde de handeling in overeenstemming met goed koopmansgebruik. De Hoge Raad¹³¹ verwierp hier echter het beroep op andere gronden en is daardoor niet toegekomen aan de betekenis van het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel. *De Vries* en *Post* zijn van mening dat er impliciet uit dit arrest valt op te maken dat het inlassen van een kort boekjaar niet gericht was op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Helaas ontbrak het echter wel aan een

¹²⁸ Meussen, G.T.K., *Werken aan winst, over waarderingsperikelen, afschrijvingsvraagstukken en voorkoming van verliesverdamping*, TriBuut 2006/6, blz. 22

¹²⁹ Hof 's-Hertogenbosch 26 mei 1989, nr. 1318/1988, BNB 1991/11

¹³⁰ Hof Amsterdam 10 november 1992, nr. 1518/91

¹³¹ HR 2 maart 1994, nr. 29 316, BNB 1994/123

expliciete verwijzing naar het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel.¹³²

Ik deel de mening van *De Vries en Post*. Zij betogen dat het antwoord op de vraag of er een verschil is tussen het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel en het nastreven van een incidenteel fiscaal voordeel verscholen ligt in het eerder genoemde (kern)arrest van HR 14 januari 1970¹³³. In dit arrest heeft de Hoge Raad invulling gegeven aan de vraag wanneer een stelselwijziging *louter op fiscale gronden* berust. Dit is het geval indien de stelselwijziging is gericht op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. *De Vries en Post* zijn van mening dat het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel niet hetzelfde is als een stelselwijziging gebaseerd op *louter fiscale gronden*, zoals omschreven in het arrest. Zij stellen dat de Hoge Raad in het arrest een limitatieve omschrijving heeft gegeven van de omstandigheid waaronder een stelselwijziging binnen de kaders van goed koopmansgebruik gerechtvaardigd is. Het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel kan wel als een louter fiscale overweging hebben te gelden. Echter, niet een fiscale overweging als bedoeld in HR 14 januari 1970. Hier is het begrip *louter fiscale gronden* immers limitatief ingevuld. Aangezien er volgens *De Vries en Post* niet wordt beoogd om een incidenteel fiscaal voordeel te behalen zal een stelselwijziging die is ingegeven om verliesverdamping te voorkomen dan ook geoorloofd zijn. Ik kan mij goed vinden in deze argumenten van *De Vries en Post*. Eveneens relevant in dit kader zijn de twee toezeggingen die de staatssecretaris heeft gedaan¹³⁴. Als reactie op de vraag van CDA-kamerleden om te bevestigen dat ondernemers in tijden van crisis optimaal gebruik moeten kunnen maken van de mogelijkheden die de open fiscale norm goed koopmansgebruik biedt heeft de toenmalig staatssecretaris als volgt gereageerd:

Als de belastingplichtige verliesverdamping tracht te voorkomen binnen de kaders van wet en jurisprudentie, heb ik daar geen enkel bezwaar tegen. De Belastingdienst zal zich daarbij redelijk en constructief opstellen. Ik ga er daarbij van uit dat het gaat om eigen verlies van de onderneming en niet om gekochte verliezen. Er is ook geen bezwaar tegen een stelselwijziging als je als belastingplichtige daarbij het bedrijfseconomische waarderingssysteem wijzigt ter voorkoming van verliesverdamping, mits die wijziging in overeenstemming is met goed koopmansgebruik en mits het gaat om eigen verlies. Die twee toezeggingen kan ik doen.

¹³² Vries, R.J. de & Post, D.R., *Naar een convergerend begrip incidenteel fiscaal voordeel*, WFR 2010/960

¹³³ HR 14 januari 1970, nr. 16 270, BNB 1970/68

¹³⁴ Kamerstukken I, 2009-2010, 32 128, nr. 14, p. 417 en p. 498-499.

*Post*¹³⁵ heeft zich naar mijn mening terecht afgevraagd welke conclusie er getrokken kan worden uit deze toezeggingen. De staatssecretaris geeft aan dat een stelselwijziging ter voorkoming van verliesverdamping is geoorloofd, mits de wijziging in overeenstemming is met goed koopmansgebruik. De stelselwijziging moest echter voor dat de staatssecretaris de toezeggingen had gedaan ook al in overeenstemming zijn met goed koopmansgebruik. Dit was dus niets nieuws. Omdat de staatssecretaris spreekt over twee toezeggingen acht *Post* het aannemelijk om deze toezeggingen aldus op te vatten dat stelselwijzigingen om verliesverdamping te voorkomen op basis van goed koopmansgebruik in beginsel zijn toegestaan. Een andersluidende visie zou volgens *Post* betekenen dat de toezeggingen de facto zinledig zijn. In dat geval zouden de toezeggingen niets nieuws vermelden. Dat kan niet de bedoeling geweest zijn van de staatssecretaris aangezien hij expliciet stelde dat hij die twee toezeggingen kon doen. *Bruins Slot*¹³⁶ is eveneens van mening dat onder een toezegging wordt verstaan een verklaring waarin men aangeeft iets te doen wat niet vanzelfsprekend is.

Helaas heeft zowel de Hoge Raad als de staatssecretaris zich tot op heden niet expliciet uitgesproken over de vraag of het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel gelijk is aan het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Desondanks ben ik van mening dat er wel degelijk een verschil is aan te merken. Een stelselwijziging ter voorkoming van verliesverdamping is naar mijn mening een stelselwijziging die is gericht op het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel en zal in het algemeen dan ook toegestaan zijn. De vraag die dan nog rest is of het per se noodzakelijk is om een gehele stelselwijziging uit te voeren, of dat een enkel activum eenmalig herwaarderen ook mogelijk is ter voorkoming van verliesverdamping. In paragraaf 4.4 zal onderzocht worden of het ook mogelijk is dat een enkel activum wordt geherwaardeerd op werkelijke waarde teneinde verliesverdamping te voorkomen.

4.4 Is het aanvaardbaar om een enkel activum eenmalig op te waarderen naar werkelijke waarde ter voorkoming van verliesverdamping?

In deze paragraaf wordt onderzocht of het is toegestaan om een enkel activum eenmalig op te waarderen indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping.

De staatssecretaris heeft zich in het verleden uitgelaten over de incidentele opwaardering van

¹³⁵ Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145

¹³⁶ Bruins Slot, W., *Herwaardering onroerende zaken ter voorkoming van verliesverdamping*, NTFR 2011/2711

een activum. Hij reageerde op vragen uit de Tweede Kamer¹³⁷. De staatssecretaris stelde dat opwaardering plaatsvindt indien binnen een door de belastingplichtige gekozen stelsel goed koopmansgebruik daar toe dwingt. De fiscus kan de keuze voor een zodanig stelsel slechts toetsen aan de normen van goed koopmansgebruik. *De Bont*¹³⁸ heeft op basis van onder andere deze uitlatingen betoogd dat een incidentele opwaardering niet mogelijk is voor een belastingplichtige, aangezien art. 9 Wet inkomstenbelasting 1964 (inmiddels art. 3.25 Wet IB) een bestendige gedragslijn eist. Deze bestendige gedragslijn is niet aanwezig bij een incidentele opwaardering.

Een eenmalige opwaardering van een enkel activum is in het algemeen niet mogelijk omdat er dan een bestendige gedragslijn ontbreekt. Dit lijkt me terecht. Indien een eenmalige opwaardering van een activum wel wordt toegelaten zou dit er toe leiden dat belastingplichtige een willekeurige winstbepaling heeft. Hij kan dan een activum opwaarderen in een jaar waarin hem dat het meeste voordeel oplevert.

De vraag die nu nog resteert is of het wel mogelijk is om een activum eenmalig op te waarderen indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping.

Een argument voor het toestaan van een eenmalige opwaardering ter voorkoming van verliesverdamping is dat op deze wijze wordt voorkomen dat er een inbreuk gemaakt wordt op het totaalwinstbeginsel. Indien een belastingplichtige verliesverdamping weet te voorkomen, zal hij in ieder geval niet door verliesverdamping voor meer in de heffing worden betrokken dan dat hij genoten heeft op grond van art.8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB. *Post*¹³⁹ onderschrijft de kern van de visie dat elke methode ter voorkoming van verliesverdamping in beginsel geoorloofd is, omdat een beperkte termijn van verliesverrekening een inbreuk is op het wettelijke uitgangspunt, aangezien het wettelijke systeem is gebaseerd op het totaalwinstbeginsel.

De staatssecretaris heeft zich ook uitgelaten over een incidentele fiscale herwaardering, dit maal specifiek in het geval dat de herwaardering er op gericht is om verliesverdamping te voorkomen¹⁴⁰:

Een incidentele (bijvoorbeeld eenmalige) herwaardering van één of enkele bedrijfsmiddelen om verliesverdamping te voorkomen is niet toegestaan op grond van goed koopmansgebruik. Een incidentele herwaardering voldoet bovendien niet aan de eis van een bestendige

¹³⁷ Persbericht Ministerie van Financiën van 20 december 1982, nr. W 323, opgenomen in Fiscale encyclopedie De Vakstudie Inkomstenbelasting, art. 9, aant. 94C

¹³⁸ Bont, G.J. de, *Herwaarderden op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR 1994/6091

¹³⁹ Post, D.R., *Verliesverjonging, meer dan een cosmetische ingreep*, FBN 2011, nr. 66

¹⁴⁰ Kamerbrief n.a.v. Toezeggingen Belastingplan 2012, AFP 2012/118

gedragslijn. Er ontstaat dan naar willekeur winst die geen enkele band met het desbetreffende jaar heeft, zodat sprake is van een willekeurige fiscale winstbepaling.

Ik kan me goed vinden in de argumenten van de staatssecretaris. Ondanks dat ik van mening ben dat er zo min mogelijk een inbreuk gemaakt dient te worden op het totaalwinstbeginsel, vind ik het te ver gaan om hiervoor toe te staan dat een belastingplichtige een enkel activum mag opwaarderen, zonder inachtneming van een bestendige gedragslijn. Zoals in paragraaf 4.3 is betoogd mag een belastingplichtige naar mijn mening een stelselwijziging toepassen indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping. Dit is dan in overeenstemming met goed koopmansgebruik. Indien een belastingplichtige een verlies heeft dat dreigt te verdampen zal hij dan ook zijn (gehele) gedragslijn bestendig moeten wijzigen. Het eenmalig opwaarderen van een activum naar werkelijke waarde is in mijn optiek niet in overeenstemming met goed koopmansgebruik. Het gevaar dat er een willekeurige winstbepaling ontstaat is naar mijn mening te groot indien het willekeurig opwaarderen wordt toegestaan. Indien de belastingplichtige de verliesverdamping wil voorkomen zal hij een stelselwijziging moeten uitvoeren. Deze stelselwijziging zal gerechtvaardigd moeten worden door goed koopmansgebruik.

4.5 Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik onderzocht of het in overeenstemming is met goed koopmansgebruik indien een belastingplichtige zijn stelsel wijzigt ter voorkoming van verliesverdamping. Een stelselwijziging is gerechtvaardigd door goed koopmansgebruik indien er geen sprake is van willekeur en de stelselwijziging niet is gericht op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Ik ben met *De Bont* van mening dat het niet vaststaat dat het voorkomen van verliesverdamping aangemerkt kan worden als een incidenteel fiscaal voordeel. Naar zijn mening dient voor de bepaling van een fiscaal voordeel aansluiting gezocht te worden bij het totaalwinstbeginsel. Het voorkomen van verliesverdamping zorgt er enkel voor dat een belastingplichtige niet voor meer winst in de heffing betrokken wordt dan dat hij volgens de winstberekening van art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB genoten heeft. Er is zodoende enkel sprake van het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel. Dit fiscale nadeel ontstaat doordat er door het instellen van een beperkte termijn voor (voorwaartse) verliesverrekening een inbreuk wordt gemaakt op het totaalwinstbeginsel en de mogelijkheid bestaat dat verliezen verdampen.

Vervolgens kwam de vraag op of het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel gelijk wordt gesteld aan het behalen van een incidenteel voordeel.

Ik ben van mening dat er wel degelijk een verschil is aan te merken tussen een incidenteel fiscaal voordeel en het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel. Hoewel het niet expliciet is uitgesproken, lijkt het er op dat de Hoge Raad in HR 2 maart 1994¹⁴¹ (impliciet) heeft toegezegd dat het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel, in casu het inlassen van een kort boekjaar teneinde een hogere voorraad- en vermogensaftrek te genieten, in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.

Het feit dat de staatssecretaris toezeggingen heeft gedaan waarin hij onder andere stelt dat de Belastingdienst zich redelijk en constructief opstelt leidt er naar mijn mening toe dat een stelselwijziging ter voorkoming van verliesverdamping in het algemeen gerechtvaardigd wordt door goed koopmansgebruik.

In paragraaf 4.4 heb ik onderzocht of een eenmalige opwaardering van een enkel activum ter voorkoming van verliesverdamping is toegestaan. Dit is naar mijn mening niet mogelijk, aangezien bij een incidentele opwaardering een bestendige gedragslijn ontbreekt. De staatssecretaris heeft ook gesteld dat een incidentele opwaardering ter voorkoming van verliesverdamping niet is toegestaan. Het risico op een willekeurige winstbepaling is te groot. Ik deel de mening van de staatssecretaris.

¹⁴¹ HR 2 maart 1994, nr. 29 316, BNB 1994/123

5 Conclusie

Door het instellen van een beperkte termijn van verliesverrekening lopen belastingplichtigen het risico dat verliezen verdampen. Indien verliezen verdampen worden belastingplichtigen voor meer in de heffing betrokken dan dat ze op grond van het totaalwinstbeginsel (art. 8, lid 1 Wet VPB jo. art. 3.8 Wet IB) genoten hebben. Een methode om te voorkomen dat verliezen verdampen is het herwaarderen van activa op werkelijke waarde. In deze scriptie heb ik onderzocht of dit mogelijk is. De probleemstelling in deze scriptie luidde dan ook: is het in overeenstemming met goed koopmansgebruik om activa ter herwaarderen indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping?

Om een antwoord te geven op de probleemstelling is allereerst onderzocht of een stelsel waarin wordt gewaardeerd op werkelijke waarde in overeenstemming is met goed koopmansgebruik. Het waarderen van de meeste soorten activa op de werkelijke waarde is naar mijn mening in het algemeen in overeenstemming met goed koopmansgebruik. Tot deze conclusie ben ik gekomen door allereerst de beginselen van goed koopmansgebruik te toetsen aan een stelsel waarin wordt gewaardeerd op werkelijke waarde. Bij waardering op werkelijke waarde ontstaat een botsing tussen het voorzichtigheidsbeginsel en het realiteitsbeginsel. Ik ben van mening dat in het algemeen een ondernemer zich minder voorzichtig mag opstellen met betrekking tot het moment van winstrealisatie, zolang de winstrealisatie maar in overeenstemming is met het realiteitsbeginsel.

Ook het eenvoudbeginsel mag in het algemeen het waarderen op werkelijke waarde niet beletten. Enkel bij goodwill en deelnemingen is een jaarlijkse taxatie mijns inziens niet in overeenstemming met het eenvoudbeginsel.

Concluderend kan naar mijn mening gesteld worden dat de beginselen van goed koopmansgebruik een waardering op werkelijke waarde bij bedrijfsmiddelen, onroerende goederen en voorraden niet in de weg staan.

Uit de wetsgeschiedenis en jurisprudentie valt naar mijn mening af te leiden dat het in het algemeen is toegestaan om activa te waarderen op werkelijke waarde. Enkel met betrekking tot goodwill bestaat er jurisprudentie waarin waardering op werkelijke waarde niet in overeenstemming met goed koopmansgebruik werd verklaard.¹⁴² De jurisprudentie is niet herzien. Ondanks de uitlatingen van de staatssecretaris¹⁴³ ben ik dan ook van mening dat het

¹⁴² De waardering van deelnemingen is in mijn optiek in strijd met het eenvoudbeginsel, echter in de jurisprudentie is waardering op werkelijke waarde van deelnemingen die onder de deelnemingsvrijstelling vallen toch in overeenstemming met goed koopmansgebruik verklaard. Zie paragraaf 3.2.2.

¹⁴³ Kamerbrief t.a.v. Toezeggingen Belastingplan AFP 2012/118

stelselmatig waarden van bedrijfsmiddelen, voorraden en deelnemingen in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.

Teneinde een antwoord te geven op de probleemstelling is vervolgens onderzocht of het in overeenstemming is met goed koopmansgebruik om de bestendige gedragslijn te wijzigen om op deze manier te voorkomen dat verliezen verdampen.

Een bestendige gedragslijn kan alleen worden gewijzigd indien goed koopmansgebruik dit rechtvaardigt. Uit de jurisprudentie¹⁴⁴ kan worden afgeleid dat volgens de Hoge Raad goed koopmansgebruik een stelselwijziging rechtvaardigt indien er geen sprake is van willekeur en de stelselwijziging niet is gericht op het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel.

Het voorkomen van verliesverdamping is naar mijn mening enkel het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel. Dit nadeel ontstaat doordat indien er verliezen verdampen, de belastingplichtige voor meer in de heffing zal worden betrokken dan hij volgens het totaalwinstbeginsel genoten heeft. De vraag die hierbij op kwam is of het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel gelijk kan worden gesteld aan het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel. Hoewel het noch door de staatssecretaris noch door de Hoge Raad expliciet is uitgesproken ben ik van mening dat er wel degelijk een verschil is aan te merken tussen het behalen van een incidenteel fiscaal voordeel en het voorkomen van een incidenteel fiscaal nadeel. Dit valt impliciet op te maken uit HR 2 maart 1994¹⁴⁵.

Mede door de twee toezeggingen van de staatssecretaris waarin hij stelt dat de Belastingdienst redelijk en constructief te werk zal gaan in situaties waarin belastingplichtigen verliesverdamping trachten te voorkomen ben ik van mening dat een stelselwijziging ter voorkoming van verliesverdamping in beginsel in overeenstemming is met goed koopmansgebruik.

Tot slot is onderzocht of een eenmalige herwaardering, dus zonder bestendige gedragslijn, is toegestaan indien dit wordt gedaan ter voorkoming van verliesverdamping. Dit is naar mijn mening niet mogelijk. De staatssecretaris heeft gesteld dat het op grond van goed koopmansgebruik niet is toegestaan om over te gaan tot eenmalige herwaardering van vermogensbestanddelen ter voorkoming van verliesverdamping. Eveneens mist dan een bestendige gedragslijn. Ik deel de mening van de staatssecretaris. Het toestaan van een

¹⁴⁴ HR 14 januari 1970, nr. 16 270, BNB 1970/68

¹⁴⁵ HR 2 maart 1994, nr. 29 316, BNB 1994/123

eenmalige herwaardering leidt er naar mijn mening toe dat het risico wordt gelopen dat er een willekeurige winstbepaling ontstaat.

6 Literatuurlijst

Parlementaire stukken

Bijlagen Tweede Kamer, zittingsjaar 1948-1949, 1251, nr. 3, blz. 8.

Bijlagen Tweede Kamer, zittingsjaar 1948-1949, 1251, nr. 6, blz. 23

Memorie van Antwoord 1949-1950, no. 8, blz 18, 5^e alinea

Kamerstukken II 1949/1950, 1251, nr. 10, blz. 43

Memorie van Toelichting Wet IB en Wet LB 1958-1964, Kamerstukken 5380 nr. 3

Kamerstukken II 1962/63, 5380, nr. 19,

Kamerstukken II, 1998/99, 26 727, nr. 3, p. 93

Kamerstukken II 1998/99, 26 727, nr. 3, p. 106–107

Kamerstukken II 1994/95, 23 962, nr. 3, blz. 2-3.

Kamerstukken II 2004/2005, 30 107, nr. 2 blz. 1

Handelingen I 2009/2010, nr. 14 – blz. 489-490

Kamerstukken I, 2009/2010, 32 128, nr. 14, p. 417 en p. 498-499.

Kamerbrief n.a.v. Toezeggingen Belastingplan 2012, AFP 2012/118

Boeken

Brüll, D, Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C., *Goed koopmansgebruik*, FED Fiscale Brochures, FED Deventer, zevende druk 2008, blz. 10

Brüll, D, Zwemmer, J.W. en Cornelisse, R.P.C., *Goed koopmansgebruik*, Fed Fiscale Brochures, Fed Deventer, zevende druk 2008, blz. 22

Essers, P.H.J., *De beginselen van goed koopmansgebruik*, Cursus Belastingrecht IB.3.2.16.B.b

Essers, P.H.J., *Afschrijving op bedrijfsmiddelen*, Cursus Belastingrecht IB 3.2.22.A.a

Heithuis, E.J.W., Kavelaars, P., Schuver, B.F., *Inkomstenbelasting*, FED Fiscale Studieserie, FED Deventer 2009, p. 139

Horzen, F. van, *Verliesverrekening in de vennootschapsbelasting*, FED Fiscale Brochures, Deventer: Kluwer, 2010, blz. 24

Kempen, M.L.M. van, *Het winstbegrip: de totale winst (art. 3.8) en de jaarwinst (art. 3.25)*, Cursus Belastingrecht IB 3.2.6.

Lubbers, A.O. en Meussen, G.T.K., *Hoofdzaken winst uit onderneming*, Fiscale Studieserie nr. 32, Deventer: Kluwer, 2010, blz. 83

Lubbers, A.O., *Goed koopmansgebruik en de wijziging van de bestendige gedragslijn*, Fiscale Geschriften, nr. 19

Stevens, L.G.M., *Elementair Belastingrecht*, Deventer: Kluwer, 2009, blz. 196

Zwemmer, J.W., *Goed koopmansgebruik en waardering op werkelijke waarde, in: Gedreven, eigenzinnig, creatief en honkvast (Schonis-bundel)*, Deventer: Kluwer, 2006, blz. 345 e.v.

Wetenschappelijke tijdschriften

Bont, G.J. de, *Herwaarderen op hogere bedrijfswaarde indien verliezen dreigen te verdampen*, WFR 1994/6091

Bruins Slot, W., *Herwaardering ter voorkoming van verliesverdamping*, NTFR 2011/2711

Brunt, J., *Verliesverrekening, facetten van problemen rond de inkomstenbelasting*, (FED Fiscale Brochures), Deventer: Fed 1985

Cornelisse, R.P.C. en Lubbers, A.O., *De ontwikkeling van goed koopmansgebruik door de Hoge Raad*, WFR 2004/1214

Essers, P.H.J., *In de nood leert men zijn vrienden kennen*, NTFR 2009/2131

Grapperhaus, F.H.M., *In de tijd beperkte verliescompensatie is uit de tijd*, WFR 1978/ 5379

Grapperhaus, F.H.M., *Onbeperkte verliescompensatie, een eis van rechtvaardigheid*, WFR 1979/5410

Hofstra, J., *Verrekening van positieve en negatieve inkomens en winsten in de tijd*, WFR 1979/277

Kampschöer, G.W.J.M., *De beperking van de verliesverrekeningstermijn*, WFR 2006/785

Meussen, G.T.K., *Werken aan winst, over waarderingsperikelen, afschrijvingsvraagstukken en voorkoming van verliesverdamping*, TriBuit 2006/6

Post, D.R., *Verliescompensatie en totaalwinst: meer dan een mythe?*, WFR 2006/433

Post, D.R., *Methoden ter voorkoming van verliesverdamping*, TFO 2011/145

Post, D.R., *Verliesverjonging, meer dan een cosmetische ingreep*, FBN 2011, nr. 66

Russo, R., *De betekenis van het eenvoudselement in goed koopmansgebruik*, WFR 2011/616

Vries, R.J. de en Post, D.R., *Naar een convergerend begrip incidenteel fiscaal voordeel*, WFR 2010/960

Jurisprudentie

HR 27 juni 1922, B 2983

HR 12 januari 1927, B 3978
HR 18 november 1931, B 5082
HR 4 januari 1933, B 5348
HR 8 februari 1933, B 5374
HR 30 mei 1934, B 5622
HR 9 mei 1935, B 5866
HR 8 april 1953, nr. 11 257, BNB 1953/146
HR 23 maart 1955, BNB 1955/177
Raad van beroep Amsterdam 27 februari 1956, weegegeven in BNB 1957/1
HR 7 juni 1961, nr. 14 564, BNB 1961/314
HR 14 januari 1970, nr. 16.270, BNB 1970/68
HR 14 juni 1978, BNB 1979/181
Hof 's-Hertogenbosch 26 mei 1989, nr. 1318/1988, BNB 1991/11
HR 17 januari 1990, nr. 24 948, BNB 1990/75
HR 17 april 1991, nr. 27 074, BNB 1991/165
Hof Amsterdam 10 november 1992, nr. 1518/91
HR 2 maart 1994, nr. 29 316, BNB 1994/123
HR 28 januari 2011, BNB 2011/85

Overig

Dam, H.J. van, Commentaar NDFR art. 3.25 IB Wet 2001 Jaarwinst
Fiscale Encyclopedie De Vakstudie Inkomstenbelasting, Aantekening 4.1 Afschrijving in het
algemeen bij: Wet inkomstenbelasting 2001, Artikel 3.30
Staatsblad 2006, nr. 631
Persbericht Ministerie van Financiën van 20 december 1982, nr. W 323